

А — Развитие и дейност на Съда през 2009 г.

От председателя г-н Vassilios Skouris

В тази първа част от годишния доклад е представена накратко дейността на Съда на Европейския съюз през 2009 г. На първо място, тя дава общ поглед върху развитието на институцията през изтеклата година, като подчертава засегналите Съда институционални промени и развитието във връзка с неговата вътрешна организация и методи на работа (раздел 1). На второ място, в нея се включва анализ на статистиката, що се отнася до динамиката на работната натовареност на Съда, както и до средната продължителност на производствата (раздел 2). На трето място, както всяка година, в нея се представя основното развитие на съдебната практика по области (раздел 3).

1.1. Основното събитие, което оставя следа върху институционалното развитие на Съда през 2009 г., безспорно е влизането в сила на Договора от Лисабон. С него се правят няколко изменения на разпоредбите от Договора за ЕС и от Договора за ЕО, които се отнасят до Съда. Някои от тези изменения произтичат от отпадането на трите стълба от структурата на Европейския съюз, от преустановяването в резултат от това на съществуването на Европейската общност и от юридическата правосубектност, с която вече се ползва Съюзът. Други изменения са по-специфични и се отнасят пряко до Съда.

Сред най-важните изменения бих посочил най-напред, че от 1 декември 2009 г. правораздавателната институция на Съюза се нарича Съд на Европейския съюз. Както досега, той се състои от три юрисдикции, които вече се наричат: Съд, Общ съд и Съд на публичната служба.

Продължава да съществува възможност за създаване на евентуални специализирани съдилища, но след влизането в сила на Договора от Лисабон те ще могат да се създават в съответствие с обикновената законодателна процедура, т.е. в съответствие с процедурата на съвместно вземане на решения с квалифицирано мнозинство, а не както преди това с еднородност. Същото важи и за измененията на Статута на Съда, с изключение на разпоредбите относно статута на съдиите и генералните адвокати, както и на тези относно езиковия режим на Съда.

Едно от съществените изменения засяга процедурата по назначаване на членовете на Съда и на Общия съд. Съдиите и генералните адвокати вече се назначават от Конференцията на представителите на правителствата на държавите членки след консултиране с комитет, натоварен да дава становище относно годността на кандидатите да упражняват функциите на съдия и генерален адвокат в Съда и в Общия съд. Комитетът е съставен от седем лица, избрани измежду бивши членове на двете юрисдикции, членове на висши национални съдебни органи и юристи с призната компетентност, един от които се предлага от Европейския парламент.

Що се отнася до правомощията на Съда, следва да се посочи, че те се разпростират върху правото на Европейския съюз, освен ако в Договорите не е предвидено друго. Така Съдът придобива обща компетентност по преюдициални въпроси в областта на пространството на свобода, сигурност и правосъдие поради отпадането на стълбовете и отмяната с Договора от Лисабон на членове 35 ЕС и 68 ЕО, които предвиждат ограничения в неговата компетентност.

От една страна, що се отнася до полицейското и съдебното сътрудничество по наказателно-правни въпроси, компетентността на Съда да се произнася по преюдициални запитвания става задължителна и вече не е подчинена на условието за представяне на декларация от всяка държава членка за признаване на тази компетентност и за определяне на националните

юрисдикции, които могат да го сезират. Преходните разпоредби обаче предвиждат, че тази пълна компетентност ще се прилага едва пет години след влизането в сила на Договора от Лисабон.

От друга страна, що се отнася до визите, убежището, имиграцията и другите политики, свързани с движението на хора (по-конкретно съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси, признаването и изпълнението на съдебни решения), занапред Съдът може да бъде сезиран от всички национални юрисдикции — а не единствено от върховните юрисдикции — и той вече е компетентен да се произнася по мерки, свързани с опазването на общественения ред в рамките на трансграничния контрол.

Освен това следва да се напомни, че с влизането в сила на Договора от Лисабон Хартата на основните права на Европейския съюз става обвързващ законодателен текст и придобива същата юридическа сила като Договорите¹. Накрая, в чувствителната област на общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС) Съдът по изключение е компетентен, от една страна, да контролира разделението между правомощията на Съюза и ОВППС, осъществяването на която не трябва да засяга упражняването на компетентността на Съюза и поверените на институциите правомощия с оглед упражняването на изключителната и споделена компетентност на Съюза, и от друга страна, той е компетентен да се произнася по жалби за отмяна на решенията, предвиждащи ограничителни мерки срещу физически или юридически лица, приети от Съвета, например в рамките на борбата срещу тероризма (замразяване на финансови средства).

В Договора от Лисабон се съдържат и съществени изменения на производствата пред юрисдикциите на Съюза. Сред най-важните от тях следва да се спомене, от една страна, смекчаването на условията за допустимост на жалбите на частноправни субекти срещу подзаконовите актове на институциите, органите, службите или агенциите на Съюза. В частност физическите или юридическите лица вече могат да подават жалби срещу подзаконовите актове, ако те ги засягат пряко и не включват мерки за изпълнение. Следователно те вече не трябва да доказват, че са лично засегнати от такъв вид актове.

От друга страна, Договорът от Лисабон засилва механизма на имуществените санкции (фиксирана парична сума и/или принудителна парична мярка) за несъобразяване със съдебно решение, с което се установява неизпълнение на задължения. Съдът може по-специално да налага още от етапа на първото съдебно решение, установяващо неизпълнение на задължения, имуществени санкции в случаите, в които на Комисията не са съобщени националните мерки за транспониране на дадена директива.

1.2. Освен въведените с Договора от Лисабон реформи, заслужава да се посочи и изменението на Процедурния правилник на Съда от 13 януари 2009 г. (ОВ L 24, стр. 8). Това изменение се отнася до член 7, параграф 3 от посочения правилник, който урежда условията

¹ Член 6, параграф 2 ДЕС посочва впрочем, че: „Съюзът се присъединява към Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи. Това присъединяване не променя областите на компетентност на Съюза, така както са определени в Договорите“. Протокол № 8 посочва, че споразумението за присъединяване трябва да уточни по-специално „специфичните условия за евентуално участие на Съюза в контролните органи на Европейската конвенция [и] необходимите механизми, за да се гарантира, че образуваните от държави, които не са членки на Съюза, искове и исковете на частни лица са правилно насочени срещу държавите членки и/или срещу Съюза, в зависимост от случая“. Това присъединяване „не засяга нито областите на компетентност на Съюза, нито правомощията, предоставени на неговите институции“.

и реда за избор на председателя и на председателите на състави. В предишната си редакция тази разпоредба предвижда две гласувания. При равенство на гласовете при второто гласуване за избран се считаше най-възрастният съдия. В новата редакция на тази разпоредба се предвижда, че ако никой от съдиите не получи гласовете на повече от половината от съдиите, от които се състои Съдът, се провеждат други гласувания до постигане на това мнозинство.

2. Съдебната статистика на Съда за 2009 г. се характеризира като цяло с увеличаване на производителността и с поддържането на задоволителна ефикасност по отношение на продължителността на производствата. Освен това е важно да се отбележи и постоянната тенденция към увеличаване на преюдициалните запитвания, отправени до Съда.

Така през 2009 г. Съдът приключва 543 дела (окончателни данни, които отчитат съединяването на дела), което представлява много чувствително увеличение в сравнение с предходната година (495 дела, приключени през 2008 г.). По 377 от тези дела са постановени съдебни решения, а по 165 — определения. Броят на постановените през 2009 г. съдебни решения е сред най-високите в историята на Съда.

Съдът е сезиран с 561 нови дела (без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им), което представлява леко намаление в сравнение с 2008 г. (592 образувани дела). Следва да се подчертае обаче, че през тази година броят на делата, образувани въз основа на преюдициално запитване, е най-големият, достиган досега (302 дела).

Що се отнася до продължителността на производствата, статистическите данни са много положителни. По отношение на производствата по преюдициални запитвания тази продължителност е 17,1 месеца, т.е. почти същата продължителност както през 2008 г. (16,8 месеца). При преките искове или жалби и жалбите срещу актове на общностните юрисдикции средната продължителност на разглеждането е съответно 17,1 месеца и 15,4 месеца (16,9 месеца и 18,4 месеца за 2008 г.).

Освен с реформите в методите на работа, започнали през последните години, подобрената ефикасност на Съда при разглеждането на делата се обяснява и с по-широкото използване на различните процесуални инструменти, с които той разполага, за да ускори разглеждането на определени дела (спешното преюдициално производство, постановяването на решение с предимство, бързото производство, опростеното производство и възможността за решаване на делото без представяне на заключение на генералния адвокат).

Спешното преюдициално производство е поискано по 3 дела, а определеният състав приема, че изискванията на член 104б от Процедурния правилник са изпълнени по 2 от тях. Тези дела са приключени в срок от средно 2,5 месеца.

Бързото производство бе поискано в 5 случая, но изискванията на Процедурния правилник не бяха изпълнени в нито един от тях. Съгласно установената през 2004 г. практика молбите за разглеждане на определено дело по реда на бързото производство се уважават или отхвърлят с мотивирано определение на председателя на Съда. Взето е впрочем решение 8 дела да се разгледат с предимство.

Освен това Съдът редовно прилага предвидената в член 104, параграф 3 от Процедурния правилник опростена процедура, за да отговори на определени преюдициални запитвания. Действително, с определение въз основа на тази разпоредба са приключени общо 22 дела.

На последно място, Съдът използва по-често предоставената от член 20 от неговия Статут възможност да се произнеса без представяне на заключение на генералния адвокат, когато делото не повдига нови правни въпроси. В този контекст следва да се отбележи, че около 52 % от съдебните решения през 2009 г. са постановени без представяне на заключение (срещу 41 % за 2008 г.).

Що се отнася до разпределянето на делата между различните съдебни състави на Съда, следва да се отбележи, че големият състав се е произнесъл по около 8 % от делата, съставите от петима съдии — по около 57 %, а съставите от трима съдии — по около 34 % от приключените с решение през 2009 г. дела. Спрямо миналата година се констатира намаление в съотношението на делата, разгледани от голям състав (14 % през 2008 г.), и увеличение в съотношението на делата, разгледани от съставите от трима съдии (26 % през 2008 г.). Що се отнася до делата, приключени с определение с правораздавателен характер, 84 % от тях са поверени на състави от трима съдии, 10 % на състави от петима съдии и 6 % представляват определения, постановени от председателя.

За повече и по-подробна информация относно статистическите данни за съдебната 2009 г. читателят може да направи справка в буква В от настоящия доклад.

Устройствени или институционални въпроси

Честите спорове относно правното основание в рамките на първия стълб водят до няколко решения, които заслужава да бъдат споменати. По дело Парламент/Съвет (Решение от 3 септември 2009 г., С-166/07) Съдът приема, че участието на Общността в Международния фонд за Ирландия трябва да се осъществява на двойно правно основание, а именно членове 159 ЕО и 308 ЕО. Използването на това двойно правно основание задължава общностния законодател да съчетава различни законодателни процедури за приемането на един и същи акт.

Съдът напомня в началото, че в рамките на системата от правомощия на Общността изборът на правното основание на даден акт трябва да се основава на обективни критерии, които могат да бъдат предмет на съдебен контрол, сред които по-специално са целта и съдържанието на съответния акт. Използването на член 308 ЕО като правно основание е обосновано само ако никоя друга разпоредба от Договора не предоставя на общностните институции компетентността, необходима за приемането на съответния акт. Освен това използването на тази разпоредба изисква предвиденото действие да е свързано с „функционирането на общия пазар“.

След това Съдът установява, че целите на Регламент (ЕО) № 1968/2006 относно финансовото участие на Общността в Международния фонд за Ирландия (2007—2010 г.)² съответстват на целите на общностната политика на икономическо и социално сближаване, и от друга страна, че общностното финансово участие във Фонда независимо от нормативната рамка, в която се вписва то, спада към специфичните действия, които могат, ако се окажат необходими извън структурните фондове за постигане на посочените в член 158 ЕО цели, да бъдат предприети в съответствие с член 159, трета алинея ЕО. При все това нито процедурите на сътрудничество между Общността и Фонда, нито условията и начинът на плащане на финансовите вноски на Общността ѝ позволяват да забрани на Фонда да използва тези вноски във връзка с дейности, които, макар да са в съответствие с целите на Споразумението за Международния

² Регламент (ЕО) № 1968/2006 на Съвета от 21 декември 2006 година (ОВ L 409, стр. 81; Специално издание на български език 2007 г., глава 1, том 7, стр. 173).

фонд за Ирландия, излизат извън сферата на общностната политика на икономическо и социално сближаване или най-малкото не се управляват съгласно критериите, прилагани от Общността в рамките на тази политика. При тези условия общностният законодател е можел основателно да приеме, че гамата от дейности, финансирана посредством този регламент, излиза извън сферата на общностната политика на икономическо и социално сближаване. Член 159 ЕО обаче обхваща единствено самостоятелните дейности на Общността, които се управляват съгласно общностната нормативна уредба и чието съдържание не надхвърля сферата на общностната политика на икономическо и социално сближаване. Следователно сам по себе си член 159, трета алинея ЕО не оправомощава Общността да преследва целите на общностната политика на икономическо и социално сближаване посредством финансово участие при условия като предвидените в Регламент № 1968/2006.

Целта на Регламент № 1968/2006 обаче е да се подкрепят дейностите на международна организация, създадена от две държави членки за укрепване на икономическото и социално сближаване. А както следва от член 2 ЕО и член 3, параграф 1, буква к) ЕО, укрепването на икономическото и социално сближаване представлява цел на Общността извън рамките на дял XVII от Договора. Освен това целта на посочения регламент е свързана с общия пазар, тъй като той цели да подобри икономическото положение в необлагодетелстваните области на две държави членки, и следователно — функционирането на общия пазар.

Оттук Съдът прави заключението, че тъй като с Регламент № 1968/2006 се преследват цели, предвидени в член 2 ЕО, член 3, параграф 1, буква к) ЕО и дял XVII от Договора, без този дял сам по себе си да предоставя на Общността компетентност във връзка с тези цели, общностният законодател е трябвало да прибегне едновременно до член 159, трета алинея ЕО и до член 308 ЕО, като същевременно спазва предвидените в тях законодателни процедури, а именно както процедурата по член 251 ЕО, наречена „процедура за съвместно вземане на решения“, така и процедурата за вземане на решения от Съвета с единодушие.

Отново във връзка с определянето на релевантното правно основание в рамките на първия стълб по дело Комисия/Парламент и Съвет (Решение от 8 септември 2009 г., С-411/06) Съдът е разрешил спор относно правното основание на Регламент (ЕО) № 1013/2006 относно превози на отпадъци³. Той е постановил, че този акт трябва да бъде основан само на член 175, параграф 1 ЕО, а не на член 133 ЕО и член 175, параграф 1 ЕО, доколкото той има само второстепенни последици върху общата търговска политика.

Според традиционната практика на Съда само по изключение, ако даден акт преследва едновременно няколко цели или е съставен от множество неразривно свързани съставни части, без една от тях да е второстепенна по отношение на другата или да е опосредена от нея, такъв акт трябва да бъде основан на съответните различни правни основания. В настоящия случай Комисията счита, че изборът на двойно правно основание се налага от обстоятелството, че посоченият регламент се състои от две неразривно свързани съставни части, едната — отнасяща се към общата търговска политика, а другата — към опазването на околната среда, нито една от които не може да се счита за второстепенна по отношение на другата или за опосредена от нея.

Съдът не споделя виждането ѝ и приема, че от анализа на обжалвания регламент следва, че както целта, така и съдържанието му се отнасят до опазването на здравето на човека

³ Регламент (ЕО) № 1013/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2006 година (ОВ L 190, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 16, стр. 172).

и околната среда от потенциално вредните последици на трансграничните превози на отпадъци. По-специално, доколкото е ясно, че целта на процедурата на предварителна писмена нотификация и съгласие е опазване на околната среда в областта на превозите на отпадъци между държавите членки, поради което тя надлежно е основана на член 175, параграф 1 ЕО, би било непоследователно да се счита, че когато се прилага за превозите на отпадъци между държавите членки и третите страни със същата цел за опазване на околната среда, тази процедура представлява инструмент на общата търговска политика и по тази причина трябва да бъде основана на член 133 ЕО. Този извод се потвърждава от анализ на законодателния контекст, в който се вписва този регламент. Широкото тълкуване на понятието за обща търговска политика не може да обори извода, че Регламент № 1013/2006 е акт, отнасящ се най-вече към политиката за опазване на околната среда. Така даден общностен акт може да спада към тази област, дори ако е възможно предвидените от него мерки да засегнат търговията. Всъщност общностният акт спада към предвидената в член 133 ЕО изключителна компетентност в областта на общата търговска политика само ако се отнася специално до международната търговия, тъй като основното му предназначение е да насърчи, улесни или уреди търговията и тъй като има преки и непосредствени последици за търговията или обмена на съответните стоки. Настоящият случай очевидно не е такъв. Всъщност целта на Регламент № 1013/2006 не е да определи характеристиките, които трябва да притежават отпадъците, за да се движат свободно във вътрешния пазар или при търговията с трети страни, а да въведе хармонизирана система от процедури, посредством които може да се ограничи движението на отпадъците с цел да се гарантира опазването на околната среда.

Спор относно стълба, в който попада правното основание, е в основата на делото Ирландия/Парламент и Съвет (Решение от 10 февруари 2009 г., С-301/06). По него Съдът постановява, че Директива 2006/24/ЕО за запазване на данни, създадени или обработени, във връзка с предоставянето на обществено достъпни електронни съобщителни услуги или на обществени съобщителни мрежи⁴ трябва да се приеме въз основа на Договора за ЕО, доколкото става въпрос най-вече за функционирането на вътрешния пазар.

Всъщност общностният законодател може да прибегне до член 95 ЕО, по-специално в случай на разлики между националните правни уредби, когато подобни разлики могат да възпрепятстват основните свободи или да доведат до нарушаване на конкуренцията и поради това пряко да влияят върху функционирането на вътрешния пазар. При все това различията между отделните национални правни уредби, приети в областта на запазването на данни относно електронните съобщения, явно могат да влияят пряко върху функционирането на вътрешния пазар и може да се очаква, че това влияние ще се засилва. Подобно положение обосновава действията на общностния законодател, с които той преследва целта за защита на доброто функциониране на вътрешния пазар, като приема хармонизирани норми.

Съдът впрочем посочва, че същата директива променя разпоредбите на Директивата за защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации, която от своя страна се основава на член 95 ЕО. При тези условия, доколкото тя променя съществуваща директива, която е част от достиженията на правото на Общността, посочената директива не може да се основава на разпоредба от Договора за ЕС, без с това да се наруши член 47 ЕС.

⁴ Директива 2006/24/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 година, и за изменение на Директива 2002/58/ЕО (ОВ L 105, стр. 54; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 53, стр. 51).

На последно място, Съдът установява, че Директива 2006/24 урежда дейности, които са независими от изпълнението на всяко евентуално действие на полицейско и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси. Тази директива не хармонизира нито въпроса за достъпа до данните от страна на компетентните национални органи в областта на наказателното преследване, нито този за използването и обмена на тези данни между посочените органи. Тези въпроси, които по принцип попадат в обхвата на дял VI от Договора за ЕС, са изключени от обхвата на разпоредбите на тази директива. От това следва, че материалното съдържание на Директива 2006/24 се отнася основно до дейността на доставчиците на услуги във въпросния сектор от вътрешния пазар, с изключение на държавните дейности, които попадат в обхвата на дял VI от Договора за ЕС. Предвид това материално съдържание се налага изводът, че посочената директива се отнася най-вече до функционирането на вътрешния пазар.

Макар общите принципи на общностното право да са провъзгласени отдавна от Съда, те продължават да предлагат материал за съдебната практика. По делото Heinrich (Решение от 10 март 2009 г., C-345/06) Съдът набляга върху обхвата на публичността, необходима по отношение на правните актове, и така потвърждава важността на принципа на правната сигурност като общ принцип на общностното право.

Достъпът до борда на самолет на летището във Виена — Schwechat, е отказан на пътник с мотива, че ръчният му багаж съдържа предмети, считани за забранени по силата на общностни регламенти. Регламент (ЕО) № 2320/2002⁵ забранява по-специално наличието на определени предмети на борда на самолетите, които предмети са определени общо в списък, приложен към Регламента. Прилагането на този регламент е уредено в Регламент (ЕО) № 622/2003⁶ и неговото приложение, изменено през 2004 г. с Регламент (ЕО) № 68/2004⁷, което никога не е било публикувано.

Вследствие на отказа за достъп до борда на самолета засегнатото лице започва съдебно производство, като иска да се обяви, че предприетите срещу него мерки са незаконосъобразни. Националната юрисдикция отправя въпрос до Съда дали регламентите или частите от тях, които не са публикувани в *Официален вестник на Европейския съюз*, могат въпреки това да имат задължителна сила.

В своето решение Съдът най-напред припомня, че от самия текст на член 254, параграф 2 ЕО следва, че общностен регламент може да произведе правно действие само ако е публикуван в Официален вестник. По-нататък той подчертава, че акт на общностна институция не може да бъде противопоставен на физически или юридически лица в дадена държава членка, преди те да са имали възможност да се запознаят с него чрез редовно публикуване в Официален вестник. Същите принципи се налагат спрямо националните мерки за прилагане на общностна правна уредба.

⁵ Регламент (ЕО) № 2320/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2002 година относно създаване на общи правила за сигурността на гражданското въздухоплаване (ОВ L 355, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 11, стр. 51).

⁶ Регламент (ЕО) № 622/2003 на Комисията от 4 април 2003 година за определяне мерки за прилагане на общи основни стандарти относно сигурността на въздухоплаването (ОВ L 89, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 11, стр. 103).

⁷ Регламент (ЕО) № 68/2004 на Комисията от 15 януари 2004 година за изменение на Регламент (ЕО) № 622/2003 на Комисията за определяне на мерки за прилагане на общи основни стандарти за сигурността на въздухоплаването (ОВ L 10, стр. 14; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 16, стр. 3).

По отношение на настоящия случай Съдът посочва, че Регламент (ЕО) № 2320/2002 цели налагането на задължения на частноправните субекти, доколкото забранява на борда на самолетите някои предмети, определени в списък, приложен към Регламента. Тъй като приложението към Регламент (ЕО) № 622/2003 не е публикувано, Съдът се намира в невъзможност да изследва дали то се отнася и до списъка на забранените предмети и следователно цели налагането на задължения на частноправните субекти. Съдът добавя, че такава хипотеза обаче не може да се изключи. Освен това също според Съда списъкът на забранените предмети не спада към нито една от категориите мерки и информация, които са секретни и поради това не се публикуват. Оттук следва, че ако Регламент (ЕО) № 622/2003 адаптира списъка на забранените предмети, в това отношение той по необходимост би бил невалиден. От това Съдът прави извода, че приложението към Регламент (ЕО) № 622/2003 няма задължителна сила, доколкото цели налагането на задължения на частноправните субекти.

По дело *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware/Съвет* (Решение от 1 октомври 2009 г., С-141/08 P), произнасяйки се в производство по обжалване, Съдът припомня основополагащия характер на спазването на правото на защита и санкционира неговото нарушаване в антидъмпингова процедура.

Спорът се отнася по-специално до неспазването на наложения с член 20, параграф 5 от Регламент (ЕО) № 384/96⁸ десетдневен срок за изпращането на Съвета на окончателните предложения на Комисията. В решението си Съдът най-напред обяснява, че Комисията е длъжна да спазва този срок, за да даде възможност на предприятията, които са уведомени за намерението ѝ да увеличи антидъмпинговото мито в сравнение с планираното в по-ранно съобщение, да представят своите становища. След това Съдът напомня, че неспазването на срока би могло да доведе до отмяна на приетия от Съвета регламент само доколкото съществува възможност поради тази нередовност административната процедура да доведе до различен резултат, поради което правото на защита на засегнатото предприятие е било конкретно засегнато.

Следователно за отмяната на решение на Комисията, с което се отказва предоставянето статут на предприятие, функциониращо в условията на пазарна икономика, взето при неспазване на десетдневния срок, засегнатото предприятие не е длъжно да доказва, че това решение е щяло да има различно съдържание; достатъчно е само да докаже, че такава хипотеза не е напълно изключена, след като то е щяло да може да се защити по-добре, ако не е било допуснато това процесуално нарушение. Що се отнася до приложението на този принцип към настоящия случай, Съдът счита — обратно на Общия съд — че предвид факта, че Комисията вече два пъти е променяла позицията си поради представените ѝ от заинтересованите страни становища, не може да се изключи възможността тя да промени позицията си още веднъж в резултат на изложените от засегнатото предприятие доводи. Поради това Съдът не само отменя решението на Общия съд, но и обжалвания регламент на Съвета.

Отново в областта на общите принципи на общностното право следва да се отбележи отказът на Съда да приеме принципа за равнопоставеност на акционерите като общ принцип на общностното право. Така по делото *Audiolux* и др. (Решение от 15 октомври 2009 г., С-101/08) той постановява, че общностното право не съдържа общ правен принцип, съгласно който миноритарните акционери да са защитени чрез задължение на основния акционер, който придобива или упражнява контрол върху дадено дружество, да им предложи да изкупи акциите им

⁸ Регламент (ЕО) № 384/96 на Съвета от 22 декември 1995 година за защита срещу дъмпингов внос на стоки от страни, които не са членки на Европейската общност (ОВ L 56, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 12, стр. 223).

при същите условия като уговорените при придобиването на участието, което предоставя или засилва контрола на този основен акционер. Според Съда обстоятелството, че вторичното общностно право предвижда някои разпоредби, свързани със защитата на миноритарните акционери, само по себе си не е достатъчно, за да се установи съществуването на общ принцип на общностното право, особено ако приложното им поле се свежда до точно определени и конкретни права. Освен това общият принцип на равно третиране сам по себе си не може нито да породи конкретно задължение за основния акционер в полза на останалите акционери, нито да определи конкретното положение, с което да е свързано подобно задължение. Той не може също така да определи и избора между различните възможни начини за защита на миноритарните акционери. Според Съда подобно третиране предполага законодателно решение, основано на претегляне на засегнатите интереси и на предварително определяне на точни и подробни правила и не може да се изведе от общия принцип на равно третиране. Всъщност общите принципи на общностното право са от конституционен ранг, докато посоченото третиране се отличава с известна конкретност, която изисква да бъде уредено по законодателен ред, което на общностно равнище означава да бъде уредено с акт на вторичното общностно право.

Забраната на всяка дискриминация, основана на гражданството, и последствията от това са разгледани в необичаен процесуален контекст. Всъщност по дело *СЕЗ* (Решение от 27 октомври 2009 г., С-115/08) Съдът трябва да се произнесе относно този принцип в областта на действие на Договора за Евратом.

Сезиран с иск за преустановяване на нарушения на владението, предявен от собственици на поземлени имоти срещу атомната електроцентрала в Темелин в Чешката република, регионален австрийски съд отправя въпрос до Съда дали разрешението, издадено от чешките власти за експлоатацията на централата, трябва да се признае в Австрия в рамките на такова съдебно производство, тъй като такова признаване не е предвидено от австрийското законодателство.

Съдът установява, на първо място, че осъществяваната от централата в Темелин индустриална дейност попада в приложното поле на Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия (ДЕА). След това той посочва, че предприятията, експлоатиращи разположено в дадена държава членка съоръжение, обикновено са установени според правото на тази държава и че тяхното положение е сравнимо с това на гражданите на тази държава. Следователно разликата в третирането в ущърб на съоръженията, които притежават административно разрешение, издадено в държава членка, различна от Република Австрия, следва да се счита като разлика в третирането, основана на гражданство. Принципът за забрана на всяка дискриминация, основана на гражданство, представлява общ принцип на общностното право, който се прилага и в рамките на Договора за Евратом. Следователно именно в рамките на Договора за Евратом следва да се разгледа провежданата от Република Австрия разлика в третирането в ущърб на ядрените съоръжения, които притежават административно разрешение, издадено в друга държава членка. След това Съдът посочва, че дискриминацията, основана на гражданство, не може да бъде обоснована с чисто икономически цели като защитата на интересите на националните икономически оператори. Освен това тя не може да се обоснове с целта за защитата на живота, на общественото здраве, на околната среда или на правото на собственост, доколкото съществува осигуряваща тази защита общностна правна уредба, в която частично се вписва това разрешение. Поради това Република Австрия не може да обоснове дискриминацията, прилагана по отношение на издаденото в Чешката република административно разрешение за експлоатацията на ядрената електроцентрала в Темелин.

Въпреки че условията за допустимост на жалбите за отмяна са обект на много богата съдебна практика, по съединени дела Комисия/Ente per le Ville Vesuviane (Решение от 10 септември 2009 г., С-445/07 Р и С-455/07 Р), произнасяйки се в производство по обжалване, Съдът още веднъж трябва да се занимае с условията за допустимост на жалбите, подадени от субдържавни образувания, с които е свързано предоставянето на финансови помощи.

След като напомня, че на основание член 230, четвърта алинея ЕО регионално или местно образувание, доколкото има правосубектност по силата на националното право, може да обжалва решенията, които са адресирани до него, или тези, които го засягат пряко и лично, Съдът уточнява, че условието за пряко засягане изисква съчетанието на два кумулативни критерия, а именно, на първо място, оспорената общностна мярка пряко да поражда последици за правното положение на частноправните субекти, и на второ място, да не оставя никакво право на преценка на своите адресати, на които е възложено изпълнението ѝ.

В това отношение, обратно на Общия съд, Съдът приема, че определянето в решение за отпускане на финансова помощ от Общността на дадено местно или регионално образувание като орган, който отговаря за осъществяването на даден проект по Европейския фонд за регионално развитие, не предполага, че това образувание е само по себе си титуляр на правото на посочената помощ. По същия начин самият факт, че националните власти са оповестили намерението си относно възстановяването на недължимо получените от посоченото местно или регионално образувание суми представлява израз на съществуването на самостоятелна воля от тяхна страна при липсата на задължения в това отношение по силата на общностното право, което доказва правото на преценка на съответната държава членка. Поради това Съдът решава, че въпросното субдържавно образувание не е било пряко засегнато от решението на Комисията и следователно може да се обърне само към своя национален съд, за да оспори законосъобразността на националните мерки относно прилагането на общностен акт.

Съдът също има повод да напомни изискванията, свързани с принципа на състезателност, от който се ръководи производството пред общностния съд.

Всъщност по дело Комисия/Ирландия и др. (Решение от 2 декември 2009 г., С-89/08 Р) Съдът постановява, че по общо правило този принцип не се изразява само в предоставяне на право на всяка от страните в процеса да се запознае с доказателствата и със становищата, представени на съда от нейния противник, и да ги обсъди, както и не само не допуска общностният съд да основе решението върху факти и документи, с които страните или само една от тях не са могли да се запознаят и по които следователно не са били в състояние да вземат отношение, а той предполага също правото на страните да се запознаят с правните основания, които съдът разглежда служебно и върху които възнамерява да основе своето решение, и да ги обсъдят. Всъщност, за да бъдат изпълнени изискванията, свързани с правото на справедлив процес, е необходимо страните да са се запознали и да могат да обсъждат в състезателно производство както фактическите, така и правните обстоятелства, които са от решаващо значение за изхода на спора. Ето защо извън особените случаи, по-специално като предвидените от процедурните правилници на общностните юрисдикции, общностният съд не може да основе решението си на правно основание, което е разгледал служебно, дори ако то е абсолютна процесуална предпоставка и ако, както в настоящия случай, е изведено от липса на мотиви на спорното решение, без да покани предварително страните да изложат становищата си по посоченото правно основание. Съдът уточнява, че в аналогичния контекст на член 6 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ) той вече е постановил, че именно с оглед на този член и на самата цел на правото на всяко заинтересовано лице на състезателно производство и на справедлив процес по смисъла на тази разпоредба Съдът може служебно или по предложение на генералния адвокат, както и по искане

на страните, да разпорежи възобновяване на устната фаза на производството в съответствие с член 61 от своя процедурен правилник, ако смята, че делото не е достатъчно изяснено или че трябва да бъде решено въз основа на довод, който страните не са разисквали (вж. Определение от 4 февруари 2000 г. по дело *Emesa Sugar*, C-17/98, Recueil, стр. I-665, точки 8, 9 и 18, както и Решение от 10 февруари 2000 г. по дело *Deutsche Post*, C-270/97 и C-271/97, Recueil, стр. I-929, точка 30). Според Съда в настоящия случай от преписката по делото и от съдебното заседание пред Съда е видно, че с обжалваното съдебно решение Общият съд е отменил спорното решение въз основа на служебно разгледано правно основание, изведено от нарушение на член 253 ЕО, без да покани предварително страните — по време на писмената или на устната фаза на производството — да представят становищата си по това правно основание. По този начин Общият съд е нарушил принципа на състезателност, като така е засегнал интересите на Комисията. Съдът уточнява, както това посочва генералният адвокат, че макар липсата на мотиви да представлява недостатък, който по принцип не може да се санира, установяването на такъв недостатък все пак предполага преценка, която според постоянната съдебна практика трябва да вземе предвид определен брой елементи. Подобна преценка може да бъде подложена на обсъждане, по-специално когато се отнася не до пълната липса на мотиви, а до мотивите по точно определен фактически и правен въпрос. В случая, ако бе имала възможност да представи становището си, Комисията би могла по-специално да изтъкне същите доводи като представените в рамките на четвъртото и на петото правно основание на жалбата.

Във връзка със задълженията, които общностното право налага на държавите членки, по дело *Danske Slagterier* (Решение от 24 март 2009 г., C-445/06) Съдът има повод да напомни принципите на извъндоговорната отговорност на държавите членки за нарушение на общностното право, като посочва някои уточнения и дава някои обяснения относно тяхното конкретно прилагане.

Що се отнася до осъществяването на тази отговорност, Съдът напомня, че при липса на общностна правна уредба държавата следва да поправи в рамките на националното право относно отговорността последиците от вредата, причинена на частноправните субекти в резултат на нарушаването на общностното право, като изискванията, и по-специално срокът, предвидени в националните законодателства относно обезщетяването на вредите, трябва да са съобразени с принципите на равностойност и на ефективност. В това отношение предварителното определяне на разумни преклузивни срокове вече е било прието за съвместимо с общностното право. Съдът добавя, че такъв срок трябва освен това да бъде достатъчно предвидим за правния субект. Националната юрисдикция трябва да провери дали това е така, като вземе предвид всички обстоятелства, които характеризират фактическото и правно положение към момента на настъпване на фактите. Националната юрисдикция трябва да провери и дали поради прилагането по аналогия на предвидения в националното законодателство срок изискванията за обезщетяване на вредите, причинени на частноправните субекти в резултат на нарушаването на общностното право от съответната държава членка, не са по-неблагоприятни от приложимите към обезщетяването на подобни вреди от вътрешен характер.

Като разглежда след това конкретното приложение на погасителния давностен срок, Съдът достига до заключението, че общностното право не изисква давностният срок да бъде прекъснат или спрял при започнато от Европейската комисия производство по член 226 ЕО. По същия начин в хипотезата на иск за отговорност на държавата за неправилно транспониране на дадена директива, какъвто е настоящият случай, общностното право допуска срокът да започне да тече, считано от датата, на която са се проявили първите вредоносни последици от това неправилно транспониране и на която са предвидими неговите последващи

вредоносни последици, дори ако тази дата предшества правилното транспониране на същата директива.

На последно място, що се отнася до поведението, което трябва да има увредената страна, Съдът решава, че е в съответствие с общностното право национална правна уредба, която предвижда, че частноправен субект не може да получи обезщетение за вреди, чието настъпване умишлено или поради небрежност е пропуснал да предотврати посредством използването на правно средство за защита, при условие че използването на това средство за защита може да се изисква в разумна степен от увреденото лице, което следва да бъде преценено от запитващата юрисдикция. Вероятността националният съд да отправи преюдициално запитване на основание член 234 ЕО или наличието на висящ пред Съда иск за установяване на неизпълнение на задължения от държава членка сами по себе си не могат да представляват достатъчно основание, за да се направи изводът, че не е разумно да се използва правно средство за защита.

Що се отнася до правото в областта на външните отношения на Общността, заслужава да бъдат посочени едно становище и три дела.

В своето становище 1/08 от 30 ноември 2009 г. Съдът се произнася на основание член 300, параграф 6 ЕО по искане на Комисията по въпросите, от една страна, дали за сключването с някои страни — членки на Световната търговска организация (СТО), на споразумения с предмет изменение на списъците със специфични задължения на Общността и на нейните държави членки по Общото споразумение по търговията с услуги (GATS) Европейската общност разполага с изключителна компетентност или само с компетентност, споделена с държавите членки, и от друга страна, какво е подходящото правно основание, което трябва да се използва за сключването на тези споразумения.

В настоящия случай осъществените през 1995 г. и 2004 г. разширявания са довели до необходимост от съставянето на нов списък, включващ новите тринадесет държави членки, притежавали дотогава свои собствени списъци със задължения в рамките на GATS. С цел сливането на списъка със задължения на новите тринадесет държави членки с действащия списък на Общността и на нейните държави членки на 28 май 2004 г. Комисията нотифицира списъка с измененията и оттеглянията на задължения. В съответствие с член XXI от GATS обаче тези изменения в списъците със задължения са довели до искания за обезщетение в полза на страните — членки на СТО, засегнати от различните приспособявания на списъците в резултат от сливането. Съдът напомня най-напред, че изборът на подходящото правно основание придобива значение от конституционен характер. Всъщност, тъй като Общността разполага само с предоставена компетентност, тя трябва да обвърже споразумението, което възнамерява да сключи, с разпоредба на Договора, която я оправомощава да одобри такъв акт. Поради това той разглежда компетентността на Общността за сключване на разглежданите споразумения и правните основания, които дават възможност за такова сключване, като тези два въпроса са неразривно свързани. След като анализира член 133, параграфи 1, 5 и 6 ЕО, Съдът достига до заключението, че споразуменията със засегнатите страни — членки на СТО, спадат към споделената компетентност на Европейската общност и на държавите членки. Що се отнася до подходящото правно основание, Съдът уточнява, че аспектът „транспорт“, който съдържат разглежданите споразумения, в съответствие с член 133, параграф 6, трета алинея ЕО е от областта на транспортната политика, а не от областта на общата търговска политика. Накрая, в резултат на своя анализ Съдът достига до заключението, че общностният акт за сключването на посочените споразумения трябва да бъде основан както на член 133, параграфи 1 и 5 и параграф 6, втора алинея ЕО, така и на член 71 ЕО и член 80, параграф 2 ЕО във връзка с член 300, параграф 2 и параграф 3, първа алинея ЕО.

По дела Комисия/Австрия, както и Комисия/Швеция (Решения от 3 март 2009 г., С-205/06 и С-249/06) в рамките на производство за установяване на неизпълнение на задължения, образувано по инициатива на Комисията, Съдът установява, че като не са предприели подходящите мерки, за да премахнат несъответствията между своите задължения по общностното право и разпоредбите в областта на капиталовите трансфери, съдържащи се в споразуменията за инвестиции, сключени с определени трети държави, Кралство Швеция и Република Австрия не са изпълнили задълженията си по член 307, втора алинея ЕО. В посочените случаи различните разглеждани споразумения за инвестиции съдържат клаузи, които гарантират свободата на трансфера в свободно конвертируема валута на сумите във връзка с инвестиции. В това отношение тези споразумения съответстват на текста на член 56, параграф 1 ЕО, който забранява всички ограничения върху движението на капитали и плащания между държавите членки и между държавите членки и трети страни. С разпоредбите на член 57, параграф 2 ЕО, член 59 ЕО и член 60, параграф 1 ЕО обаче на Съвета се предоставя правомощие в някои точно определени хипотези да ограничава движението на капитали и плащанията между държавите членки и трети държави. Съдът отбелязва най-напред, че за да се гарантира полезното действие на посочените разпоредби, е необходимо мерките за ограничаване на свободното движение на капитали, ако бъдат приети от Съвета, да бъдат незабавно приложени за държавите, за които се отнасят, като сред тях могат да бъдат и някои от държавите, сключили едно от разглежданите споразумения с Кралство Швеция и Република Австрия. При упражняване на тези правомощия на Съвета, изразяващи се в едностранното приемане на ограничителни мерки по отношение на трети държави в област, която е идентична или свързана с уредената в предходно споразумение, сключено между държава членка и трета държава, се установява несъвместимост с посоченото споразумение, когато, от една страна, то не предвижда разпоредба, позволяваща на съответната държава членка да упражнява правата си и да изпълнява задълженията си в качеството на член на Общността, и от друга страна, когато това не е възможно и посредством механизъм на международното право. Съдът уточнява впрочем, че присъщите на всички международни преговори срокове, които биха били необходими, за да се обсъдят повторно разглежданите споразумения, по естеството си са несъвместими с полезното действие на тези мерки. Последниците от възможността да се използват други, произтичащи от международното право средства като спирането на действието на споразумението, дори денонсирането на разглежданите споразумения или на някои от техните клаузи, са прекалено несигурни, за да се гарантира, че приетите от Съвета мерки биха могли да бъдат надлежно приложени.

По дело *Soysal и Savatli* (Решение от 19 февруари 2009 г., С-228/06) Съдът се произнася относно клаузата „standstill“, предвидена в член 41, параграф 1 от Допълнителния протокол към Споразумението за асоцииране между ЕИО и Турция⁹. Според тази клауза договарящите страни трябва да се въздържат от въвеждане помежду си на нови ограничения, свързани със свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги, считано от датата на влизане в сила на посочения протокол.

В случая става въпрос за двама турски граждани, които желаят да упражняват правото на свободно движение на услуги на територията на държава членка на основание посоченото споразумение за асоцииране. Съдът напомня най-напред, че тази разпоредба, формулирана с ясни, точни и безусловни изрази, има непосредствено действие. По-нататък Съдът дава тълкувание на посочената разпоредба в смисъл, че тя не допуска след влизането в сила на

⁹ Допълнителен протокол, подписан на 23 ноември 1970 г. в Брюксел и сключен, одобрен и утвърден от името на Общността с Регламент (ЕИО) № 2760/72 на Съвета от 19 декември 1972 година (ОВ L 293, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 1, стр. 37).

Допълнителния протокол към Споразумението за асоцииране между ЕИО и Турция въвежда нето на изискване за получаване на виза по отношение на съответната държава членка, за да се позволи на турски граждани да влязат на територията на дадена държава членка с цел да предоставят в нея услуги за сметка на установено в Турция предприятие, след като към тази дата такава виза не е била изисквана.

Според Съда този извод не може да се постави под въпрос от обстоятелството, че посоченото ограничение произтича от национална правна уредба, която прилага разпоредба на вторичното общностно право, като се има предвид, че сключените от Общността международни споразумения имат предимство пред актовете на вторичното общностно право.

Европейско гражданство

Дело Rüffler (Решение от 23 април 2009 г., C-544/07) представлява добър пример за приложението на правото на движение и пребиваване на гражданите на Съюза.

Г-н Rüffler, бивш германски работник, който се е установил в Полша като пенсионер, получава в Германия две пенсии, едната от които се облага в същата държава членка, а другата — на полска територия. Г-н Rüffler подава молба до полската данъчна администрация данъкът, който дължи в Полша, да бъде намален в зависимост от размера на здравноосигурителните вноски, които е направил в Германия. Тази молба обаче е отхвърлена с мотива, че полското законодателство предвижда, че само вноските, направени към полска здравноосигурителна институция, могат да бъдат приспаднати от данъка върху дохода. Спорът е отнесен до националния съд, а след това — до общностния съд.

За разлика от жалбоподателя и запитващата юрисдикция, които основават доводите си на членове 12 и 39 ЕО, Съдът най-напред изключва приложението на член 39 ЕО предвид това, че той може да се отнася само до активните работници или до тези, които търсят работа. Въпреки това г-н Rüffler може да се основе на своя статут на гражданин на Съюза и следователно — на правото си да се движи и пребивава свободно на територията на държавите членки, което предоставя член 18 ЕО. Поради това Съдът анализира съответствието на полския данъчен режим с този член и решава, че доколкото обвързва предоставянето на данъчно предимство за вноски с условието последните да са направени в полска здравноосигурителна каса и води до това да се откаже предоставянето на това предимство на данъчнозадължени лица, направили вноски в каса на друга държава членка, полската правна уредба поставя в по-неблагоприятно положение данъчнозадължени лица, които са упражнили своята свобода на движение, напускаяки държавата членка, в която са упражнявали цялата си професионална дейност, за да се установят в Полша. Подобно ограничение на правото на намаляване на данъка върху дохода представлява ограничение на свободата на движение и на пребиваване на територията на държавите членки, което не е обективно обосновано.

Свободно движение на стоки

В тази област три дела илюстрират колко е трудно да се определят очертанията на мярка с еквивалентен ефект.

По дело Комисия/Италия (Решение от 10 февруари 2009 г., C-110/05) след възобновяване на устната фаза на производството Съдът се произнася по исковата молба на Комисията, с която последната иска от Съда да установи, че като е забранила на мотопедите, на мотоциклетите, на триколесните и на четириколесните превозни средства да теглят ремаркета, Италианската република не е изпълнила задълженията си по член 28 ЕО. Според Съда една държава

членка, която предвижда — поради причини, свързани със защитата на безопасността на движение по пътищата — забрана за такива превозни средства да теглят ремарке, специално проектирано за тях и законно произведено и търгувано в други държави членки, не се намира в неизпълнение на задълженията си по посочения член. Съдът пояснява, че подобна забрана безспорно представлява мярка с равностоен на количествени ограничения върху вноса ефект, забранена от посочения член, доколкото тя има за резултат да препятства достъпа до разглеждания пазар на ремаркетата, специално проектирани за мотоциклетите, поради това че има значително въздействие върху поведението на потребителите и възпрепятства възможността да съществува търсене на такива ремаркета на този пазар. Въпреки това в настоящия случай посочената забрана трябва да се приеме за оправдана от съображения, свързани със защитата на безопасността на движението по пътищата. В това отношение, макар да е вярно, че държавата членка, която се позовава на императивно изискване, за да оправдае наличието на препятствие пред свободното движение на стоки, трябва да докаже, че нейната правна уредба е подходяща и необходима за постигането на преследваната легитимна цел, тази доказателствена тежест не би могла да стига дотам, че да се изисква от тази държава членка да докаже по положителен начин, че никоя друга възможна мярка не позволява да се осъществи посочената цел при същите условия. Действително, макар да не е изключено да се предвидят други мерки, различни от разглежданата забрана, които да могат да гарантират определена степен на безопасност на движението за състав от мотоциклет и ремарке, това не променя факта, че не би могла да се отрече възможността на държавите членки да осъществят цел като безопасността на движението по пътищата чрез въвеждането на общи и прости правила, които да бъдат лесно възприемани и прилагани от водачите, както и лесно управлявани и контролирани от компетентните органи.

Решение от 30 април 2009 г. по дело *Fachverband des Buch- und Medienwirtschaft* (C-531/07) е свързано с австрийската правна уредба относно задължителната цена на немскоезичните книги, която предвижда, че издателят или вносителят е задължен да определя и да довежда до знанието на обществеността крайна продажна цена и че вносителят не може да определя цена, която след приспадане на данъка върху добавената стойност е по-ниска от крайната продажна цена, определена или препоръчана от издателя за държавата по издаване. Според Съда австрийското законодателство — макар да се отнася до условията, при които могат да бъдат продавани книги — като налага на вносителите да не определят цена, по-ниска от прилаганата в държавата по издаване, не засяга по един и същи начин търгуването на националните книги и на книгите с произход от други държави членки. Съдът пояснява, че разглежданата правна уредба предвижда по-неблагоприятно третиране на немскоезичните книги с произход от други държави членки, отколкото на националните книги, като се има предвид, че тя възпрепятства австрийските вносители, както и чуждестранните издатели да определят минималните цени на дребно според характеристиките на вноския пазар, докато австрийските издатели са свободни сами да определят за своите стоки такива минимални цени за продажбата на дребно на националния пазар. Следователно такова законодателство представлява според Съда ограничение на свободното движение на стоки. Съдът посочва в допълнение, че това ограничение не е обосновано. Той подчертава по-специално, че закрилата на книгата в качеството на културна стока може да се счита като императивно изискване от обществен интерес, което е в състояние да обоснове мерки за ограничение на свободното движение на стоки, при условие че такива мерки са годни да постигнат поставената цел и не надхвърлят необходимото за нейното реализиране. В настоящия случай обаче целта за закрила на книгата в качеството на културна стока може да се постигне от по-малко ограничителни за вносителя мерки, като например на него или на чуждестранния издател се позволи определянето на продажна цена за австрийския пазар, която отчита характеристиките на този пазар. Поради това Съдът постановява, че австрийската правна уредба, която забранява на вносителите на немскоезични книги да определят по-ниска цена от крайната

продажна цена, определена или препоръчана от издателя в държавата по издаване, представлява пречка за свободното движение на стоки, която не може да се обоснове въз основа на общностното право.

По дело *Mickelsson и Roos* (Решение от 4 юни 2009 г., C-142/05) Съдът е сезиран със запитване относно съвместимостта, по-специално с членове 28 ЕО и 30 ЕО, на шведска правна уредба, която с изключение на определени райони забранява определени видове плавателни съдове за индивидуално ползване, а именно „водно транспортно средство с дължина, по-малка от 4 метра, което е [...] оборудвано с двигател с вътрешно горене, притежаващ водометен двигател в качеството на основно средство за задвижване, и [...] проектирано да бъде управлявано от лице или лица в седнало положение, прави или на колене върху корпуса, вместо от вътрешността на същото“. Според Съда посочените членове допускат национална правна уредба, която от съображения за закрила на околната среда забранява използването на такива плавателни съдове за индивидуално ползване извън определените пътища, при условие, от една страна, че компетентните национални органи са задължени да приемат предвидените изпълнителни мерки за определяне на районите извън публичните плавателни пътища, в които могат да бъдат използвани тези плавателни съдове, от друга страна, че тези органи действително са упражнили предоставените им за тази цел правомощия и са определили районите, отговарящи на условията, предвидени в националната правна уредба, и на последно място, че такива мерки са били приети в разумен срок след влизането в сила на тази правна уредба. Наистина, когато националните правила относно определянето на плавателните води и пътища водят до това да възпрепятстват използващите тези плавателни съдове да ги използват по предназначението, присъщо за тях, или до силно ограничаване на тяхното използване, което подлежи на проверка от запитващата юрисдикция, подобни правила биха довели до значително въздействие върху поведението на потребителите, които, знаейки, че разрешеното от такава правна уредба използване е много ограничено, имат единствено редуциран интерес да закупят разглежданата стока. По този начин подобни правила биха довели до препятстване на достъпа на тези стоки до посочения национален пазар и следователно биха представлявали мерки с равностоен на количествени ограничения върху вноса ефект, забранени от член 28 ЕО. Според Съда такава правна уредба обаче може да бъде обоснована от целта за опазване на околната среда, при условие че са спазени гореспоменатите условия. Всъщност, тъй като ограничението или забраната за използване на плавателни съдове за индивидуално ползване са средства, които биха могли да гарантират опазването на околната среда, за да бъде националната правна уредба счетена за обоснована, националните власти следва още да установят, че нейният ограничителен ефект върху свободното движение на стоки не надхвърля необходимото за постигането на посочената цел. В това отношение, маркар да не е изключено в конкретния случай други мерки, различни от разглежданата забрана, да могат да осигурят определена степен на опазване на околната среда, това не променя факта, че не би могла да се отрече възможността на държавите членки да постигнат цел като опазване на околната среда чрез въвеждането на общи правила, които да бъдат, от една страна, необходими поради географските особености на въпросната държава членка, и от друга страна, лесно управлявани и контролирани от националните органи. При положение обаче, че текстът на самата национална уредба води до презумпцията, че в районите, които следва да бъдат определени чрез изпълнителни мерки, плавателните съдове за индивидуално ползване могат да бъдат използвани, без да създават за околната среда рискове или смущения, смятани за неприемливи за околната среда, следователно общата забрана за използване на такива стоки извън публичните плавателни пътища би представлявала мярка, която надхвърля необходимото за постигането на целта за опазване на околната среда. Освен това, ако запитващата юрисдикция установи, че изпълнителните мерки са приети в разумен срок, но след осъществяването на фактите по главното производство и те определят като плавателни райони водите, в които подсъдимите по главното производство са управлявали плавателните

съдове за индивидуално ползване, заради което впоследствие срещу тях е образувано наказателно производство, за да може националната мярка да запази своята пропорционалност, и следователно своето оправдание с оглед целта за опазване на околната среда, трябва да бъде разрешено на подсъдимите да се позоват на това определяне, което впрочем следва и от общия принцип на общностното право за прилагането с обратна сила, в зависимост от случая, на най-благоприятния наказателен закон и на най-лекото наказание.

Селско стопанство

Правните спорове в областта на селското стопанство намаляват значително от няколко години и тази тенденция се потвърждава през 2009 г.

Поради тази причина следва да спомене само делото *Budějovický Budvar* (Решение от 8 септември 2009 г., C-478/07), което се отнася до закрилата на означението „BUD“ като наименование за произход. Регламентът на Съвета от 20 март 2006 година относно закрилата на географските указания и наименованията за произход¹⁰ има за цел да гарантира на потребителите, че земеделските продукти, обозначени с географско указание, което е регистрирано по силата на посочения регламент, имат определени специфични характеристики поради своя произход от определена географска зона и следователно предоставят гаранция за качество поради своя географски произход. Ако отговарят на установените в Регламента условия, т.нар. „квалифицирани“ наименования за произход и географски указания са защитени. За сметка на това Регламентът не се прилага за т.нар. „прости“ географски указания, т.е. тези, които не изискват продуктите да имат специално качество или определено реноме, свързани с мястото, от което произхождат. Въпреки това закрилата от страна на държава членка на такова просто указание за географски произход, което може да съдържа ограничение за свободното движение на стоки, може да бъде обоснована съгласно общностното право при определени условия. В настоящия случай чешка пивоварна започва производство пред търговския съд на Виена с цел да се забрани на разпространител на напитки, установен във Виена, да продава бира с марката *American Bud*, произведена от установена в Съединените щати пивоварна, на основание на това, че използването на това наименование за бира, произхождаща от държава членка, различна от Чешката република, противоречи на разпоредбите на двустранно споразумение, сключено през 1976 г. между Австрия и бившата Чехословашка социалистическа република. В съответствие с това споразумение наименованието „Bud“ представлявало защитено наименование, което поради това било запазено изключително за чешките продукти. На въпроса на виенската юрисдикция при какви условия означението „Bud“ може да бъде защитено по силата на посочената двустранна конвенция за произведената в Чешката република бира, Съдът посочва, че означението „Bud“ би могло да представлява просто и непряко указание за географски произход, а именно означение, при което не съществува пряка връзка между определено качество, репутация или други характеристики на продукта, от една страна, и неговия специфичен географски произход, от друга страна, което означение като такова освен това не е географско име, но най-малкото е в състояние да информира потребителя, че обозначеният с него продукт произхожда от определено място, район или страна. Ако търговският съд квалифицира означението „Bud“ като просто указание за географски произход, той трябва да провери дали според преобладаващите в Чешката република фактическо положение и схващания означението „Bud“ е най-малкото в състояние да информира потребителя, че обозначеният с него продукт произхожда от определен

¹⁰ Регламент (ЕО) № 510/2006 на Съвета от 20 март 2006 година относно закрилата на географски указания и наименования за произход на земеделски продукти и храни (ОВ L 93, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 71, стр. 114).

район или място на територията на тази държава членка и дали не е придобило родов характер в тази държава членка. При тези условия общностното право допуска национална закрила на такова просто указание за географски произход, както впрочем и разширяването на тази закрила чрез двустранен договор на територията на друга държава членка. Според търговския съд обаче означението „Bud“ трябва да се квалифицира по-скоро като указание за произход, обозначаващо продукти, чиито особености се дължат на природни или човешки фактори, които са неразривно свързани с тяхното място на произход. В това отношение търговският съд иска да разбере дали общностният регламент относно закрилата на географските указания допуска закрилата на наименованието за произход „Bud“, чиято регистрация не е заявена в съответствие с този регламент. Всъщност при присъединяването си към Европейския съюз Чешката република е поискала общностна закрила само за три указания за произход, свързани с произвежданата в град České Budějovice бира, а именно „Budějovické pivo“, „Českobudějovické pivo“ и „Budějovický měšťanský“, обозначаващи силна бира, наречена „Bud Super Strong“. Според Съда регламентът относно закрилата на географските указания и наименованията за произход има изчерпателен характер, така че той не допуска режим на закрила, предвиден с договори между две държави членки като разглежданите двустранни договори, който предоставя на означение, признато съгласно правото на държава членка като наименование за произход, закрила в друга държава членка, където тази закрила се търси действително, макар да не е била подавана заявка за регистрация на наименованието за произход съгласно посочения регламент.

Свободно движение на хора, услуги и капитали

И тази година Съдът постановява множество решения, свързани, от една страна, с прилагането на принципите на свободно движение в общностната правна уредба, и от друга страна, с установените в някои национални правни уредби ограничения на свободите на движение. Няколко дела се отнасят едновременно до упражняването на няколко свободи, което налага да се отдаде предпочитание по-скоро на представянето на отделните свободи, а не на отделните дела.

В областта на свободата на установяване и свободното движение на работници следва да се посочи делото Consiglio Nazionale degli Ingegneri (Решение от 29 януари 2009 г., C-311/06), което се отнася до тълкуването на Директива 89/48/ЕИО относно обща система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след завършването на професионално образование и обучение с минимална продължителност от три години¹¹. Поставените на Съда преюдициални въпроси се отнасят по-точно до възможността титулярът на официално призната диплома, издадена от орган на друга държава членка, с която не се удостоверява образование, получено в рамките на образователната система на тази държава, и която не се основава нито на положен в тази държава членка изпит, нито на придобит в нея професионален стаж, да се позове на разпоредбите на посочената директива, за да получи достъп до регламентирана професия в приемаща държава членка. Съдът отговаря отрицателно, постановявайки, че документ, с който се удостоверяват професионални квалификации, не може да се приеме за „диплома“ по смисъла на същата директива, без квалификациите да са придобити изцяло или частично в рамките на образователната система на държавата членка, която е издала съответната диплома. Освен това даден документ улеснява достъпа до дадена професия, доколкото доказва притежаването на допълнителна квалификация. Според Съда да се допусне възможността лице, което единствено е получило документ, издаден от

¹¹ Директива 89/48/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година (ОВ L 19, 1989 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 76).

държавата членка по произход, който сам по себе си не дава достъп до дадена регламентирана професия, все пак да получи достъп до нея, без обаче получението в другата държава членка документ за официално признаване да свидетелства за допълнителна квалификация или за придобит професионален стаж, би било в противоречие с принципа, че държавите членки запазват възможността да определят минималното равнище на необходимата квалификация, с цел да гарантират качеството на услугите, предоставяни на тяхна територия.

В областта на свободата на установяване, и като допълнение — в областта на свободното предоставяне на услуги или на свободното движение на капитали, Съдът постановява няколко решения, свързани с национални правни уредби, които преследват цел, свързана със защита на общественото здраве.

Сред тях следва да се отбележат две решения, свързани с разпоредби от италианското и германското законодателство, които предвиждат, че само фармацевти могат да притежават и стопанисват аптека. По *дело Apothekerkammer des Saarlandes* и др. (Решение от 19 май 2009 г., C-171/07 и C-172/07) Съдът постановява, че членове 43 ЕО и 48 ЕО допускат такава правна уредба. Наистина такова правило за изключване на нефармацевтите представлява ограничение по смисъла на член 43 ЕО. Все пак според Съда то може да бъде обосновано със съображения за закрила на общественото здраве, и по-конкретно с целта да се гарантира сигурното и качествено снабдяване на населението с лекарствени продукти. Всъщност с оглед на твърде особения характер на лекарствените продукти, чието терапевтично действие ги разграничава съществено от останалите стоки, и на рисковете от прекомерна или неправилна употреба на лекарствени продукти за общественото здраве и за финансовото равновесие на системите за социална сигурност, държавите членки могат да поставят строги изисквания на лицата, които извършват търговия на дребно с лекарствени продукти, по-конкретно по отношение на режима на пускането на такива продукти в продажба и извличането на печалба. Те по-специално могат да запазят правото за продажба на дребно на лекарствените продукти по принцип единствено за фармацевтите поради изискванията, на които последните трябва да отговарят, и информацията, която трябва да могат да дадат на потребителите. По *дело Комисия/Италия* (Решение от 19 май 2009 г., C-531/06) Съдът възприема аналогични доводи, за да постанови, че като оставя в сила правни разпоредби, които запазват правото на стопанисване на частни аптеки за търговия на дребно само за физически лица, притежаващи диплома за фармацевт, както и за дружества, всички съдружници в които са фармацевти, Италианската република не е нарушила задълженията си по членове 43 ЕО и 56 ЕО. Съдът прави същия извод и по отношение на липсата на възможност предприятия за търговия на едро с фармацевтични продукти да придобиват участие в дружества, които стопанисват общински аптеки.

За сметка на това по *дело Hartlauer* (Решение от 10 март 2009 г., C-169/07) Съдът постановява, че членове 43 ЕО и 48 ЕО не допускат национални разпоредби, по силата на които е необходимо разрешение за учредяването на частно лечебно заведение под формата на самостоятелна дентална поликлиника и според които това разрешение трябва да се откаже, когато с оглед на грижите, вече предлагани от лекарите, сключили договор с осигурителна каса, не е налице нужда, обосноваваща учредяването на подобно заведение. Според Съда подобна правна уредба не е в състояние да гарантира осъществяването на целите за поддържане на качествено, балансирано и общодостъпно медицинско обслужване, както и за предотвратяване на риска от сериозно застрашаване на финансовото равновесие на системата за социално осигуряване, след като тази уредба не подчинява и груповите практики на подобен режим и след като не се основава на условие, което да може в достатъчна степен да регламентира упражняването на правото на преценка на националните власти. За да бъде обоснован един режим за предварително административно разрешение, той трябва да се основава на обективни, недискриминационни и предварително известни критерии, които гарантират, че той

е в състояние в достатъчна степен да регламентира упражняването на правото на преценка на националните власти. Според Съда случаят обаче не е такъв, щом получаването на разрешение за учредяване на нова дентална поликлиника се подчинява на критерия, основан на брой пациенти на лекар, който не е нито определен, нито за него заинтересованите лица са уведомявани предварително по какъвто и да било начин, или щом режимът на предварително разрешение се основава на метод, който може да засегне обективността и безпристрастността на разглеждането на съответното заявление за разрешение.

В областта на свободата на установяване и на свободното предоставяне на услуги следва да се посочи дело Комисия/Италия (Решение от 28 април 2009 г., С-518/06), което се отнася до италианската правна уредба, която задължава всички застрахователни предприятия, включително застрахователните предприятия със седалище в друга държава членка, които обаче упражняват дейността си в Италия, да предоставят застраховка „Гражданска отговорност“ за моторни превозни средства по искане на всеки един потенциален клиент. Съдът постановява, че като е запазила в сила подобно законодателство, Италианската република не е нарушила задълженията си по членове 43 ЕО и 49 ЕО. Наистина такова задължение за сключване на договор ограничава свободата на установяване и свободното предоставяне на услуги. Въпреки това според Съда такова ограничение се обосновава с целта за социална закрила, която по същество се изразява в гарантиране на подходящо обезщетяване на пострадалите при пътнотранспортни произшествия. Що се отнася по-специално до пропорционалния характер на разглежданата правна уредба, Съдът напомня, че не е задължително приетата от органите на държава членка ограничителна мярка да съответства на концепция, споделяна от всички държави членки по отношение на способите за закрила на законния интерес. Ето защо обстоятелството, че някои държави членки са решили да установят различен режим, за да гарантират, че всеки собственик на превозно средство ще може да сключи договор за застраховка „Гражданска отговорност“ за моторни превозни средства при ставка на премиите, която не е прекомерно висока, не може да докаже, че задължението за сключване на договор надхвърля необходимото за постигане на преследваната цел.

Следва да се отбележи, че в същото решение Съдът разглежда и член 9 от Директива 92/49/ЕИО¹², като постановява, че този член определя по неизчерпателен начин приложното поле на принципа на надзор от страна на държавата членка по произход, като посочва, че финансовият надзор „включва“ проверка на състоянието на платежоспособност и на формирането на техническите резерви. Тази разпоредба обаче не може да се тълкува в смисъл, че държавата членка по произход има изключителна компетентност за надзор, която обхваща търговското поведение на застрахователните предприятия. От това следва, че тази разпоредба не изключва възможността за контрол от приемащата държава членка върху подробните правила, съгласно които застрахователните предприятия, упражняващи дейност в тази държава в съответствие със свободата на установяване или със свободното предоставяне на услуги, изчисляват своите застрахователни премии, както и за прилагането на санкции.

В областта на свободното предоставяне на услуги дело Liga Portuguesa de Futebol Profissional и Waw International (Решение от 8 септември 2009 г., С-42/07) дава възможност на Съда да уточни своята практика относно игрите и залаганията в държавите членки. В това решение Съдът постановява, че член 49 ЕО допуска правна уредба на държава членка, която забранява на

¹² Директива 92/49/ЕИО на Съвета от 18 юни 1992 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби, свързани с прякото застраховане, различно от животозастраховането и за изменение на Директиви 73/239/ЕИО и 88/357/ЕИО (ОВ L 228, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 53).

частни оператори, установени в други държави членки, в които законно предоставят аналогични услуги, да предлагат хазартни игри по Интернет на територията на посочената държава членка. Според Съда, макар такава правна уредба да води до ограничаване на свободното предоставяне на услуги с оглед на особеностите, свързани с предлагането на хазартни игри по Интернет, това ограничение може да се приеме за обосновано с цел борба с измамите и престъпните прояви. Що се отнася до проверката на необходимостта от съответния режим, Съдът напомня, че секторът на предлаганите по Интернет хазартни игри не е хармонизиран на общностно равнище. Следователно дадена държава членка може основателно да смята, че само законното предлагане от частен оператор на услуги по Интернет в тази държава членка, в която той е установен и в която по принцип за него вече се прилагат законови условия и се упражнява контрол от страна на компетентните органи на последната държава, не би могло да се приеме за достатъчна гаранция за защита на потребителите в държавата срещу рисковете от измама и престъпни прояви предвид затрудненията, пред които при подобни обстоятелства могат да бъдат изправени органите на държавата членка по установяване, за да оценят професионалните качества и почтеността на операторите. Освен това поради липсата на пряк контакт между потребителя и оператора достъпните по Интернет хазартни игри са свързани с по-големи по значение и различни по естеството си опасности спрямо традиционните пазари на такива игри, що се отнася до евентуалните измами, извършвани от операторите в ущърб на потребителите. В допълнение, не може да се изключи възможността определен оператор, който спонсорира някои спортни състезания, за които организира залагания, както и някои участващи в тези състезания отбори, да се окаже в положение, позволяващо му пряко или непряко да въздейства върху резултата от състезанията и по този начин да увеличи печалбите си.

В областта на свободното предоставяне на услуги и на свободното движение на капитали вниманието следва да се привлече към съединени дела X и Passenheim-van Schoot (Решение от 11 юни 2009 г., C-155/08 и C-157/08), които са свързани с предвидения в нидерландската правна уредба срок за изменение на данъчно задължение, когато активи с произход от спестявания и получени от тези активи доходи са укривани от националните данъчни власти. В това отношение Съдът постановява, че когато данъчните власти на тази държава членка не разполагат с никаква улика за съществуването на такива активи, позволяваща започването на разследване, членове 49 ЕО и 56 ЕО допускат прилагането от тази държава членка на срок за изменение на данъчното задължение, който е по-дълъг, когато тези активи се държат в друга държава членка, отколкото когато те се държат в първата държава членка. Обстоятелството, че в тази друга държава членка намира приложение банковата тайна, не е релевантно в това отношение. Според Съда тези членове допускат в такъв случай и глобата, наложена поради укриването на посочените чуждестранни активи и доходи, да се изчислява пропорционално на размера на изменението на данъчното задължение и за този по-дълъг период. Съдът установява, че макар такава правна уредба да представлява ограничение едновременно на свободното предоставяне на услуги и на свободното движение на капитали, тя обаче може да бъде обоснована с необходимостта да се гарантира ефективността на данъчния контрол, както и с борбата срещу данъчните измами, при спазване на принципа на пропорционалността. По последния въпрос Съдът посочва, че при липсата на улики относно съществуването на доходи, които да позволят на данъчните власти на дадена държава членка да започнат разследване, тази държава членка се намира в невъзможност да се обърне към компетентните органи на другата държава членка, за да може последните да ѝ съобщят сведенията, необходими за коректното установяване на размера на данъка. За сметка на това, когато данъчните власти на държава членка разполагат с улики, които биха им позволили да се обърнат към компетентните власти на други държави членки, самият факт, че съответното подлежащо на данъчно облагане имущество се намира в друга държава членка, не обосновава общото прилагане на допълнителен срок за изменение на данъчно задължение, което по никакъв начин

не зависи от промеждутъка от време, необходим за полезно прибягване до тези механизми на взаимопомощ.

На последно място, що се отнася до принципа на свободно движение на капитали, Съдът е постановил две решения, на които трябва да се обърне особено внимание.

На първо място, става въпрос за делото *Persche* (Решение от 27 януари 2009 г., С-318/07), което се отнася до чувствителната проблематика на даренията, направени в полза на организации с общественополезна дейност. След като уточнява, че тези дарения попадат в приложното поле на разпоредбите на Договора относно свободното движение на капитали, дори когато са извършени в натура под формата на вещи за всекидневна употреба, Съдът постановява, че член 56 ЕО не допуска законодателство на държава членка, съгласно което по отношение на даренията за признати организации с общественополезна дейност правото на данъчно приспадане се предоставя само за даренията, извършени в полза на организации, установени на територията на страната, без на данъчнозадълженото лице да се даде възможност да докаже, че дарението, направено на установена в друга държава членка организация, отговаря на предвидените от посоченото законодателство условия за предоставянето на такова право. Според Съда в рамките на законодателството си относно данъчното приспадане на даренията държавата членка наистина може да приложи различно третиране между националните и установените в други държави членки признати организации с общественополезна дейност, когато последните преследват цели, различни от зададените в собственото ѝ законодателство. При все това организация, която е установена в определена държава членка и отговаря на предвидените от друга държава членка условия за предоставяне на данъчни предимства, се намира в сходно положение с установените и признати в тази друга държава членка организации с общественополезна дейност по отношение на предоставянето от последната държава членка на данъчни предимства, целящи да насърчат съответната общественополезна дейност. Следователно според Съда въведената с посоченото по-горе законодателство разлика в третирането представлява ограничение на свободното движение на капитали. Това ограничение не може да бъде обосновано нито с необходимостта от запазване на ефективността на данъчния контрол, нито с борбата с данъчните измами. По последния въпрос Съдът обаче уточнява, че по отношение на организациите с общественополезна дейност със седалище в трета страна по принцип е оправдано държавата членка на облагане да откаже предоставянето на такава възможност за приспадане, ако именно поради липсата на договорно задължение за тази трета страна да предоставя информация се оказва невъзможно получаването на необходимата информация от въпросната страна.

На второ място, става въпрос за дело *Woningstichting Sint Servatius* (Решение от 1 октомври 2009 г., С-567/07), което е образувано по искане за тълкуване на разпоредбите на Договора относно свободното движение на капитали, чиято цел е да се прецени съвместимостта с това свободно движение на нидерландското законодателство, предназначено да насърчи предлагането в областта на жилищното настаняване. Според това законодателство проектите за трансгранични инвестиции в недвижими имоти на одобрените в областта на жилищното настаняване нидерландски организации трябва да преминат през административна процедура за предварително разрешение и да докажат, че съответните инвестиции се осъществяват с оглед на интересите в областта на жилищното настаняване в Нидерландия. Според Съда подобно задължение представлява ограничение на свободното движение на капитали. Съдът приема, че изискванията, свързани със социалната жилищна политика на държава членка и с финансирането на тази политика, могат да съставляват императивни съображения от обществен интерес и поради това да обосноват такова ограничение. Съдът уточнява обаче, че един режим на предварително административно разрешение не може да оправдае дискреционни действия на националните органи, които могат да лишат от полезно действие

общностните разпоредби. Също така, за да бъде обоснован един такъв режим, макар и да дерегира такава основна свобода, той трябва да се основава на обективни, недискриминационни и предварително известни критерии, които гарантират, че той е в състояние в достатъчна степен да регламентира упражняването на правото на преценка от страна на националните органи, което запитващата юрисдикция трябва да провери.

Транспорт

По съединени дела *Sturgeon и др.*, както и *Vöck и Lepuschitz* (Решение от 19 ноември 2009 г., С-402/07 и С-432/07), Съдът трябва да се произнесе по отношение на понятието за закъснял полет в рамките на Регламент (ЕО) № 261/2004¹³. Посоченият регламент предвижда обезщетение с предварително определен размер при отмяна на полет, но не и при закъснял полет. Запитващите юрисдикции са сезирани от пътници, които претендират това обезщетение с предварително определен размер поради това, че са достигнали до летището на пристигане със закъснения от 22 и 25 часа спрямо времето за пристигане по разписание.

Съдът най-напред отбелязва, че дори да е голяма, продължителността на закъснението не е достатъчна, за да се разглежда като отменен закъснелият полет. Независимо от продължителността на закъснението, закъснелият полет не може да се разглежда като отменен, когато освен времето за излитане всички останали първоначално планирани обстоятелства, свързани с полета, сред които по-специално маршрутът, остават непроменени.

На следващо място, по отношение на правото на обезщетение Съдът установява, че пътниците, чийто полет е отменен, и пътниците, засегнати от закъснение на полета, претърпяват аналогична вреда, а именно загуба на време, и в този смисъл се намират в сходно положение, което не обосновава различно третиране. Оттук Съдът прави заключението, че пътниците на закъснели полети може да се приравнят на пътниците на отменени полети за целите на прилагането на правото на обезщетение, което позволява и на тях да искат обезщетение с предварително определена сума от авиокомпанията, когато достигат своя краен пункт на пристигане три часа или повече след планираното от въздушния превозвач пристигане по разписание, освен ако закъснението е причинено от извънредни обстоятелства. В това отношение Съдът напомня, че технически проблем, възникнал с летателен апарат, не може да се приеме за извънредно обстоятелство, освен ако този проблем произтича от събития, които поради своето естество или произход не са присъщи на нормалното упражняване на дейността на съответната авиокомпания и се намират извън ефективния ѝ контрол.

Правила на конкуренция

По дело *X BV* (Решение от 11 юни 2009 г., С-429/07), общо погледнато, Съдът постановява, че Комисията може да внесе по собствена инициатива писмени становища в юрисдикция на държава членка в производство относно възможността за данъчно приспадане на глобата, която Комисията е наложила поради нарушаването на член 81 ЕО или член 82 ЕО. Член 15 от Регламент № 1/2003 относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени

¹³ Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 година относно създаване на общи правила за обезщетяване и помощ на пътниците при отказан достъп до борда и отмяна или голямо закъснение на полети, и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 295/91 (ОВ L 46, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 12, стр. 218).

в членове 81 и 82 от Договора¹⁴, озаглавен „Сътрудничество с националните [юрисдикции]“, предвижда при определени обстоятелства възможността за встъпване на Комисията във висшите пред националните юрисдикции производства. Съдът уточнява, че възможността за Комисията, като действа по собствена инициатива, да внася писмени становища в посочените юрисдикции, се подчинява само на условието това да се изисква от съгласуваното прилагане на член 81 ЕО или член 82 ЕО. Това условие може да бъде изпълнено дори в случаите, когато съответното производство не е свързано с прилагането на член 81 ЕО или член 82 ЕО. От друга страна, като се има предвид, че съществува неразривна връзка между глобите и прилагането на членове 81 ЕО и 82 ЕО, ефективността на санкциите, налагани от националните или общностните органи по конкуренция въз основа на член 83, параграф 2, буква а) ЕО, е условие за съгласуваното прилагане на членове 81 ЕО и 82 ЕО. Оттук следва, че решението, което юрисдикцията на дадена държава членка трябва да постанови в производство относно възможността за приспадане от облагаемата печалба на цялата или част от глоба, би могло да засегне ефективността на санкциите в областта на антиконкурентните практики и поради това би могло да застраши съгласуваното прилагане на член 81 ЕО или член 82 ЕО. Ето защо Съдът постановява, че в подобно положение член 15 от Регламент № 1/2003 разрешава на Комисията да внася становища в националната юрисдикция.

В областта на картелите дело GlaxoSmithKline/Комисия (Решение от 6 октомври 2009 г., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P, C-519/06 P) дава повод на Съда да се произнесе по съвместимостта с член 81 ЕО на споразумения, които имат за цел ограничаване на паралелната търговия с лекарствени продукти¹⁵. Съдът постановява, че по принцип споразуменията, насочени към забрана или ограничаване на паралелната търговия, имат за цел да предотвратят конкуренцията. Този принцип се прилага във фармацевтичния сектор. Установяването на наличие на антиконкурентна цел на дадено споразумение не може да се постави в зависимост от доказването, че споразумението съдържа неблагоприятни последици за крайните потребители. Освен това Съдът напомня, че за да бъде освободено от забраната на картелите съгласно член 81, параграф 3 ЕО, дадено споразумение трябва да допринесе за подобряване на производството или разпространението на стоки или за развитието на техническия или икономическия прогрес. Този принос се отъждествява не с всички ползи, които участващите в това споразумение предприятия извличат от него за своята дейност, а със значителни обективни ползи, които могат да компенсират неблагоприятните последици, произтичащи от него за конкуренцията. Следователно Комисията може да направи прогнозен анализ. Достатъчно е Комисията да достигне до убеждението за конкретно проявление на вероятността от значими обективни ползи, за да предположи, че споразумението съдържа такива ползи. Съдът уточнява също, че разглеждането на дадено споразумение, за да се определи дали то допринася за подобряване на производството или разпространението на стоки или за развитието на техническия или икономическия прогрес и дали то води до значителни обективни ползи, което трябва да бъде направено с оглед на фактическите доводи и доказателствата, представени в рамките на искането за освобождаване от забраната на картелите, може да изисква да се вземат предвид характеристиките и евентуалните особености на засегнатия от споразумението сектор, ако тези характеристики и особености са от решаващо значение за резултата от разглеждането. Подобно взимане предвид не означава, че тежестта на доказване е обърната, а гарантира само, че разглеждането на искането за освобождаване от забраната на картелите

¹⁴ Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година (ОВ L 1, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

¹⁵ Относно преценката с оглед на член 82 ЕО на едностранните мерки, ограничаващи паралелната търговия с лекарствени продукти, вж. Решение от 16 септември 2008 г. по дело Sot. Lélos kai Sia, C-468/06—C-478/06, Сборник, стр. I-7139.

ще бъде направено с оглед на фактическите доводи и подходящите доказателства, представени от лицето, подало искането.

По дело Archer Daniels Midland/Комисия (Решение от 9 юли 2009 г., C-511/06 P), свързано с незаконен картел в сектора на лимонената киселина, Съдът разглежда последиците от квалифицирането като водач на картел за правото на защита. Такова квалифициране всъщност има важни последици за размера на глобата, която следва да бъде наложена на предприятие. Става въпрос, от една страна, за утежняващо обстоятелство, и от друга страна, за обстоятелство, което в случай на сътрудничество от страна на предприятието автоматично изключва много съществено намаляване на размера на глобата. Съдът постановява, че макар Комисията да не е задължена да посочва в изложението на възраженията начина, по който възнамерява да вземе предвид фактическите обстоятелства, за да определи равнището на глобата, нито по-конкретно дали възнамерява въз основа на тези факти да квалифицира дадено предприятие като водач на картела, Комисията има задължението поне да посочи тези фактически обстоятелства. Когато обаче документите и доказателствата, от които са изведени фактите, обосноваващи квалифицирането като водач на картела, се състоят от свидетелски показания на лица, разследвани в рамките на процедурата за нарушение, и така проявяват субективен елемент, прилагането на тези документи към изложението на възраженията, без тези факти да са споменати изрично в текста на самото изложение, не позволява на предприятието нито да прецени достоверността, която Комисията придава на всяко от доказателствата, и да ги оспори, нито следователно да упражни ефективно своите права. Като действа по този начин, Комисията нарушава правото на защита на съответното предприятие. Поради това тя не може да се основе на тези доказателства, за да квалифицира предприятието като водач на картела. Освен това при липсата на други доказателства в изложението на възраженията, позволяващи приемането на такава квалификация, Комисията не може автоматично да изключи възможността да се ползва много съществено намаляване на размера на глобата в случай на сътрудничество от страна на предприятието. Освен това по същото дело Съдът потвърждава, че преустановяването на нарушението веднага след намесата на Комисията не води автоматично до прилагането на намаляване на размера на глобата. Той напомня също така, че действителното отражение на дадено нарушение на пазара е едно от обстоятелствата, които трябва да бъдат взети предвид при преценката на тежестта на нарушението.

В решението си от 24 септември 2009 г. по дело Erste Bank der österreichischen Sparkassen/Комисия (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P, C-137/07 P), постановено в рамките на обжалване по дело „Клуб Lombard“, Съдът посочва, че фактът, че даден картел има за цел само търговия с продукти в една-единствена държава членка, не е достатъчен, за да се изключи възможността от засягане на търговията между държавите членки. Тъй като поради естеството си такъв картел има за последица да засили разделянето на пазарите в национален мащаб, като по този начин се възпрепятства икономическото взаимно обвързване, което Договорът за ЕО има за цел да реализира, съществува сериозно предположение за засягане на търговията между държавите членки, което може да бъде оборено само ако анализът на характеристиките на споразумението и на икономическия контекст, в който същото се вписва, доказва обратното.

От друга страна, Съдът уточнява, че Комисията изобщо не е длъжна приоритетно да проверява дали са изпълнени условията за вменяване на отговорност на дружеството майка в случай на извършено от дъщерно дружество нарушение. Всъщност Комисията може да избере да санкционира или дъщерното дружество, участвало в нарушението, или дружеството майка, което го е контролирало през този период.

Що се отнася до определянето на размера на глобите, Съдът постановява най-напред, че хоризонтален ценови картел, засягащ толкова важен икономически сектор като банковия, по принцип не би могъл да избегне квалификацията като много сериозно нарушение, независимо от неговия контекст. На следващо място, Съдът уточнява, че в областта на преценката на тежестта на нарушението, обратно на посоченото от жалбоподателите, Общият съд не се е основал единствено на привиждането на картела в действие, а е установил неговото действително отражение върху пазара. Освен това Съдът преценява, че при определянето на размера на глобите отчитането на пазарните дялове на участниците в групата от страна на Комисията с оглед разпределяне в различни категории на дружествата, изпълняващи роля на водещи дружества в рамките на дадено банково обединение, не представлява вменяване на водещите дружества на неправомерното поведение на участниците в групата. Става въпрос за подход, който цели да гарантира, че равнището на глобите, наложени на водещите дружества, отразява по адекватен начин тежестта на тяхното собствено неправомерно поведение. На последно място, Съдът напомня, че що се отнася до степента на намаляване на дадена глоба, той не може да замени със своята преценка преценката на Общия съд, който се произнася при упражняване на пълната си юрисдикция.

В областта на злоупотребата с господстващо положение Съдът е постановил две важни решения.

Вследствие на жалбата на France Télécom срещу Решение на Общия съд от 30 януари 2007 г. (T-340/03, France Télécom/Комисия, Сборник, стр. II-107) Съдът потвърждава посоченото решение, с което се отхвърля жалбата срещу решението на Комисията на това дружество да се наложи глоба от 10,35 милиона евро за злоупотреба с господстващо положение на френския пазар за предоставяне на достъп до високоскоростен Интернет за домашни потребители. На довода на това дружество, че Общият съд е нарушил член 82 ЕО, приемайки, че за да се установи наличието на практика на хищнически цени, не е необходимо предварително да се докаже възможността за възстановяване на загубите, Съдът отговаря, че тази възможност не е необходимо условие, за да се установи, че такава ценова политика представлява злоупотреба. Такава възможност се явява само релевантно обстоятелство при преценката за това дали въпросната практика представлява злоупотреба, доколкото например в случай на прилагане на цени, по-ниски от средната стойност на променливите разходи, може да допринесе за изключване на икономически обосновки, различни от отстраняване на конкурент, или в случай на прилагане на цени, по-ниски от средната стойност на общите разходи, но по-високи от средната стойност на променливите разходи — за установяване на съществуването на план, чиято цел е да се отстрани конкурент. Впрочем според Съда липсата на всякаква възможност за възстановяване на загубите не би могла да бъде достатъчна, за да изключи възможността въпросното предприятие да успее да засили господстващото си положение вследствие по-конкретно на излизането от пазара на един или повече негови конкуренти, така че в още по-голяма степен да бъде намалено равнището на съществуващата на пазара конкуренция, което вече е отслабено именно поради присъствието на въпросното предприятие, и потребителите да претърпят вреда поради ограничаването на тяхната възможност за избор.

По дело Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland/Комисия (Решение от 16 юли 2009 г., C-385/07 P), след като напомня, че разумният характер на срока за постановяване на решение трябва да се преценява в зависимост от конкретните обстоятелства по делото, каквито са сложността на спора и поведението на страните, Съдът приема, че предвид големия брой заинтересовани лица и засегнатите финансови интереси при спорове относно наличието на нарушение на правилата на конкуренцията основното изискване за правна сигурност в полза на икономическите оператори, както и целта за гарантиране на ненарушената конкуренция на вътрешния пазар са от съществен интерес не само за самия жалбоподател и неговите

конкуренти, но и за третите лица. При спор във връзка със злоупотреба с господстващо положение от страна на предприятие, което събира вноска за твърде широкото използване на неговото лого, и предвид евентуалното отражение на изхода на спора, продължителността на производството пред Общия съд, която възлиза на около 5 години и 10 месеца, не отговаря на изискванията за спазването на разумен срок при постановяване на решение, доколкото не може да се обоснове с нито едно от конкретните обстоятелства по делото — нито със сложността на спора, нито с поведението на страните, нито с представянето на искания на страните в хода на производството, нито с процесуално-организационни действия или действия по събиране на доказателства от страна на Общия съд. Съдът обаче е посочил, че макар неспазването на разумен срок от Общия съд при постановяване на решение да представлява нарушение на процесуалните правила, член 61, първа алинея от Статута на Съда трябва да се тълкува и прилага целесъобразно. Доколкото обаче няма никакви доказателства, които да сочат, че неспазването на разумен срок при постановяване на решение може да е повлияло върху решението на спора, отмяната на обжалваното съдебно решение няма да отстрани допуснатото от Общия съд нарушение на принципа на ефективната съдебна защита. Освен това предвид необходимостта да се осигури спазването на общностното право на конкуренцията не следва само поради съображението, че не е спазен разумен срок при постановяване на решение, да се дава възможност на жалбоподателя да постави под съмнение наличието на нарушение, въпреки че всичките му правни основания срещу констатациите на Общия съд относно това нарушение и свързаната с него административна процедура са отхвърлени като неоснователни. За сметка на това неспазването от страна на Общия съд на разумен срок при постановяване на решение дава право да се иска обезщетение в рамките на иск срещу Общността съгласно член 235 ЕО и член 288, втора алинея ЕО.

Множество решения обогатяват и съдебната практика в областта на държавните помощи. По дело 3F/Комисия (Решение от 9 юли 2009 г., C-319/07 P), произнасяйки се в производство по обжалване, Съдът има повод да усъвършенства своята практика във връзка с механизма на жалбата за отмяна в областта на помощите, когато жалбата е подадена от трето лице, различно от получателя на помощта. Делото по главното производство се отнася до искането на основния датски синдикат на работниците да се отмени решение на Комисията, с което помощ под формата на освобождаване от данък върху дохода за моряците, наети на борда на вписани в датския международен корабен регистър кораби, предназначен да запази под национален флаг корабите, които могат да бъдат прехвърлени под удобен флаг, се обявява за съвместима с общия пазар, без да се открива предвидената в член 88, параграф 2 ЕО официална процедура по разследване. Общият съд отхвърля жалбата на синдиката като недопустима, тъй като приема, че нито жалбоподателят, нито неговите членове са лично засегнати от обжалваното решение.

В своето решение Съдът най-напред напомня, че жалба срещу решение да не се открива официалната процедура по разследване е допустима, когато на нейния автор — чиято жалба е насочена към защита на процесуалните интереси — трябва да се признае качеството на заинтересовано лице по смисъла на член 88, параграф 3 ЕО. От това следва, че не е изключено даден синдикат на работниците да се счита за заинтересован по смисъла на член 88, параграф 2 ЕО, когато докаже, че с предоставената помощ биха могли да се засегнат неговите интереси или интересите на неговите членове.

В това отношение Съдът изтъква, че въпросът се отнася до това дали конкурентното положение на жалбоподателя спрямо други синдикати е засегнато от предоставянето на посочената помощ. Не може обаче да се заключи от обстоятелството, че поради своето естество, поради своя предмет и поради преследваните с него цели на социалната политика дадено споразумение между синдикати и работодатели би могло да се изключи от приложното поле на

разпоредбите на член 81, параграф 1 ЕО, че колективното договаряне или участващите в него страни също са напълно и автоматично изключени от правилата на Договора в областта на държавните помощи или че жалбата за отмяна, която тези страни биха могли евентуално да подадат, би била почти автоматично считана за недопустима по силата на участието им в това договаряне. Всъщност да се изключи поначало възможността даден синдикат да може да докаже, че е заинтересовано лице по смисъла на член 88, параграф 2 ЕО, позовавайки се на своята роля по време на колективното договаряне и на последиците за тази роля от национални данъчни мерки, които се считат от Комисията за помощи, съвместими с общия пазар, би могло да компрометира същите цели на социалната политика, посочени по-специално в член 136, първа алинея ЕО и член 138, параграф 1 ЕО.

Освен това Съдът приема, че тъй като не може да се изключи, че организациите, представляващи работниците в предприятия, получатели на дадена помощ, могат като заинтересовани лица по смисъла на член 88, параграф 2 ЕО да представят пред Комисията становища по съображения от социален порядък, които при необходимост да бъдат взети предвид от нея, в настоящия случай общността трябва да изследва социалните аспекти, които произтичат от разглежданата мярка предвид Насоките на Общността за държавната помощ в областта на морския транспорт — съдържащи правните условия за преценка на съвместимостта на спорната държавна помощ — за да прецени дали доводите, изведени от жалбоподателя от посочените насоки, са достатъчни, за да се установи качеството му на заинтересовано лице по смисъла на член 88, параграф 2 ЕО.

Сезиран с жалба срещу решение на Общия съд, с което се отменя решение на Комисията поради липса на мотиви, по дело Комисия/Италия и Wam (Решение от 30 април 2009 г., С-494/06 P) Съдът постановява, че Общият съд правилно е приел, че общо мотивиране, което се основава на припомнянето на принципите, изведени от Решение по дело Tubemeuse (С-142/87, Recueil, стр. I-959), не може предвид случая само по себе си да се разглежда като отговарящо на изискванията на член 253 ЕО. Според Съда, що се отнася до помощи, които целят да финансират чрез нисколихвени заеми разходи по търговско навлизане в трети държави, дори и когато равностойната им субсидия е сравнително малка, въздействието им върху търговията и конкуренцията в Общността е по-трудно осезаемо, което налага задълбочено мотивиране от страна на Комисията на решението ѝ. Така единствено фактът, че предприятието получател участва в търговията в Общността, като изнася съществена част от своята продукция в рамките на Съюза, не би могъл да е достатъчен по отношение на такива помощи, за да докаже посочените последици.

По дело Uteca (Решение от 5 март 2009 г., С-222/07) Съдът постановява, че член 87 ЕО трябва да се тълкува в смисъл, че приета от държава членка мярка, която задължава телевизионните оператори да предназначават 5 % от приходите от дейността си за предварителното финансиране на европейски игрални и телевизионни филми, както и по-специално 60 % от тези 5 % — за произведения, чийто оригинален език е един от официалните езици на тази държава членка, не представлява държавна помощ в полза на киноиндустрията на същата държава членка. Съдът пояснява, че предимството, което посочената мярка осигурява на киноиндустрията на съответната държава членка, не изглежда да представлява предимство, което е предоставено пряко от държавата или посредством публична или частна организация, определена или учредена от тази държава. Предимството е резултат от обща правна уредба, която налага на телевизионните оператори, без значение дали са публични или частни, да предназначават част от приходите от дейността си за предварителното финансиране на игрални и телевизионни филми. Освен това в настоящия случай според Съда не изглежда съответното предимство да зависи от контрола, упражняван от публичните органи върху подобни оператори, или от указанията, давани от същите органи на подобни оператори.

Данъчно облагане

В тази област се откроява дело TNT Post UK (Решение от 23 април 2009 г., C-357/07), което в областта на данъка върху добавената стойност дава повод на Съда да уточни приложното поле на освобождаването на „обществените пощенски служби“, предвидено в член 13, А, параграф 1, буква а) от Шеста директива 77/388/ЕИО¹⁶. В спора по главното производство дружеството TNT Post, което предоставя предварителни услуги за бизнес пощата, подлежащи на облагане с данък върху добавената стойност, оспорва законосъобразността на освобождаването от данък на пощенските услуги, предоставяни от Royal Mail, единствен доставчик на универсална пощенска услуга в Обединеното кралство, чиито статут и задължения не са променени след либерализирането на пощенския пазар в тази държава през 2006 г. Сезиран в рамките на преюдициално производство, Съдът постановява, че съдържачото се в посочения по-горе член 13, А, параграф 1, буква а) от Шеста директива понятие „обществени пощенски служби“ визира обществени или частни оператори, които се задължават да осигурят в дадена държава членка изцяло или част от универсална пощенска услуга, както е определена в член 3 от Директива 97/67/ЕО¹⁷. В това отношение предвиденото в посочения по-горе член 13, А, параграф 1, буква а) освобождаване е запазено каквото е, независимо от либерализацията на пощенския сектор. Съдът освен това уточнява, че това освобождаване се прилага при доставки на услуги и съпътстващите ги доставки на стоки — с изключение на пътническия транспорт и далекосъобщителните услуги — които обществените пощенски служби осъществяват като такива, т.е. въз основа на качеството им на оператор, който се задължава да осигури в държава членка изцяло или част от универсалната пощенска услуга. Освобождаването не се прилага при доставки на услуги, нито при съпътстващите ги доставки на стоки, чиито условия са били договорени индивидуално.

Сближаване на законодателствата и уеднаквени законодателства

В началото на изложението в тази област, в която за пореден път съдебната практика е изобилна, ще бъдат посочени две решения, свързани с възлагането на обществени поръчки.

По делото Sea (Решение от 10 септември 2009 г., C-573/07), свързано с възлагането на услуга по събиране, транспортиране и обезвреждане на битови отпадъци, Съдът напомня, че членове 43 ЕО и 49 ЕО, принципите на равно третиране и на недопускане на дискриминация, основана на гражданство, както и произтичащото от тях задължение за прозрачност, допускат пряко възлагане на обществена поръчка за услуги на акционерно дружество, чийто капитал се притежава изцяло от публичноправни субекти, ако публичноправният субект, който е възлагащ орган, упражнява върху това дружество контрол, аналогичен на упражнявания от него върху собствените му служби, и ако дружеството извършва съществена част от дейността си съвместно с административно-териториалната единица или административно-териториалните единици, която или които го притежава/притежават.

¹⁶ Шеста директива 77/388/ЕИО на Съвета от 17 май 1977 година относно хармонизиране на законодателствата на държавите членки относно данъците върху оборота — обща система на данъка върху добавената стойност: единна данъчна основа (ОВ L 145, стр. 1).

¹⁷ Директива 97/67/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 декември 1997 година относно общите правила за развитието на вътрешния пазар на пощенските услуги в Общността и за подобряването на качеството на услугата (ОВ L 15, 1998 г., стр. 14; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 3, стр. 12), изменена с Директива 2002/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 10 юни 2002 година (ОВ L 176, стр. 21; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 4, стр. 178).

Следователно, освен ако при проверката от националната юрисдикция се установи, че съответните разпоредби от устава са без значение, контролът, упражняван върху посоченото дружество от административно-териториалните единици, акционери в него, може да се приеме за аналогичен на упражнявания от тях върху собствените им служби, когато, от една страна, дейността на посоченото дружество се ограничава на територията на посочените административно-териториални единици и се извършва основно в тяхна полза, и от друга страна, чрез предвидени в устава органи, съставени от представители на посочените административно-териториални единици, последните упражняват определящо влияние както върху стратегическите цели, така и върху важните решения на посоченото дружество.

Съдът уточнява също, че макар да не може да се изключи продажбата на дялове от дадено дружество на частни инвеститори, да се приеме, че само тази възможност може безкрайно да създава несигурност по отношение на преценката дали капиталът на дружество изпълнител на обществена поръчка е публичен, не е в съответствие с принципа на правната сигурност. Предоставянето на възможност за участие на частни инвеститори в капитала на това дружество може да бъде взето предвид само ако към момента на възлагане на обществената поръчка има конкретни изгледи това да стане в краткосрочен план.

По дело Комисия/Германия (Решение от 9 юни 2009 г., С-480/06), което се отнася до договор за обезвреждането на отпадъци в нова инсталация за термично оползотворяване, сключен между четири Landkreise и службите по чистотата на град Хамбург без провеждане на процедура за възлагане на обществена поръчка, Съдът постановява, че договор, който представлява както основанието, така и правната уредба за бъдещото изграждане и стопанисване на инсталация, предназначена за изпълнението на обществена услуга, а именно термично оползотворяване на отпадъците, доколкото е сключен само от публични органи без участието на частно лице и не предвижда, нито предрешава възлагането на евентуално необходимите поръчки за изграждането и експлоатацията на инсталацията за третиране на отпадъците, не попада в приложното поле на Директива 92/50/ЕИО¹⁸.

Действително публичен орган може да изпълнява възложените му задачи от обществен интерес със свои собствени средства или в сътрудничество с други публични органи, без да е длъжен да прибегва до други субекти, които не са част от неговите служби. В това отношение, от една страна, общностното право по никакъв начин не налага на публичните органи, за да осигурят съвместно изпълнението на задълженията си за обществена услуга, да прилагат определена правно-организационна форма. От друга страна, подобно сътрудничество между публични органи не би могло да постави под съмнение основната цел на общностните правила в областта на обществените поръчки, а именно свободно движение на услугите и отваряне към изправна конкуренция във всички държави членки, щом като прилагането на това сътрудничество се ръководи единствено от съображения и изисквания, годни да обслужват преследването на цели от обществен интерес, и щом като е гарантиран принципът на равно третиране на заинтересованите лица съгласно Директива 92/50, така че никое частно предприятие не е поставено в привилегировано положение спрямо своите конкуренти.

По-долу ще бъдат разгледани някои решения, в които Съдът тълкува общностното законодателство, уреждащо търговските практики с цел защита на потребителя.

¹⁸ Директива 92/50/ЕИО на Съвета от 18 юни 1992 година относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за услуги (ОВ L 209, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 50).

По делото *Messner* (Решение от 3 септември 2009 г., C-489/07), свързано със защитата на потребителите по отношение на договорите от разстояние, Съдът изследва възможността да се поиска обезщетение от потребителя, който се отказва след подписването на такъв договор. Той постановява, че разпоредбите на член 6, параграф 1, второ изречение и параграф 2 от Директива 97/7/ЕО¹⁹ трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която предвижда по общ начин възможността за продавача да поиска от потребителя компенсаторно обезщетение за ползването на придобита по договор от разстояние стока в случая, когато последният е упражнил правото си на отказ в предвидения срок. Всъщност, ако потребителят трябва да заплати такова компенсаторно обезщетение само поради факта, че е имал възможност да ползва стоката през времето, през което тя се е намирала в негово владение, той би могъл да упражни правото си на отказ единствено ако заплати посоченото обезщетение, което би било в очевидно противоречие с текста и целта на Директива 97/7 и би лишило именно потребителя от възможността да ползва свободно и без никакъв натиск срока за размисъл, който му е предоставен от тази директива. Освен това ефикасността и ефективността на правото на отказ биха били поставени под въпрос, ако потребителят е длъжен да плати компенсаторно обезщетение само поради обстоятелството, че е прегледал и изпитал стоката. Тъй като правото на отказ има именно за цел да предостави тази възможност на потребителя, няма как от факта, че същият се е възползвал от нея, да следва, че той може да упражни споменатото право само ако плати обезщетение.

Тези разпоредби обаче допускат да се предвиди задължение за потребителя да плати компенсаторно обезщетение за ползването на тази стока, ако същият е използвал споменатата стока по начин, несъвместим с принципите на гражданското право, като добросъвестността или неоснователното обогатяване, при условие че не се накърнява целта на посочената директива, и по-специално ефикасността и ефективността на правото на отказ, като това следва да се определи от националната юрисдикция.

По делото *Rannon GSM* (Решение от 4 юни 2009 г., C-243/08) Съдът напомня, че предоставената от Директива 93/13/ЕИО²⁰ защита на потребителите обхваща случаите, в които потребителят, който е сключил с продавач или доставчик договор, съдържащ неравноправна клауза, не се позовава на неравноправния характер на тази клауза или защото не познава своите права, или защото е разубеден да се позове на тях поради разноските, които биха произтекли от едно съдебно производство. Ето защо ролята на националния съд в областта на защитата на потребителите не се ограничава само до правото да се произнесе относно евентуално неравноправния характер на договорна клауза, а също включва задължението служебно да разгледа този въпрос, когато са налице необходимите за това правни и фактически обстоятелства, включително когато съдът преценява собствената си териториална компетентност. Когато националният съд счете такава клауза за неравноправна, той следва да не я прилага, освен ако потребителят, след като е бил информиран за това от посочения съд, възнамерява да не се позовава на нейния неравноправен и необвързващ характер.

Също така национална норма, която предвижда, че само ако потребителят е оспорил успешно пред националния съд неравноправна договорна клауза, той не е обвързан от нея, е не-

¹⁹ Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 1997 година относно защитата на потребителя по отношение на договорите от разстояние (ОВ L 144, стр. 19; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 4, стр. 160).

²⁰ Директива 93/13/ЕИО от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

съвместима с директивата. Действително тази норма изключва възможността националният съд да преценява служебно неравноправния характер на договорна клауза.

Съдът отбелязва още, че клауза в договор, сключен между потребител и продавач или доставчик, която е включена, без да бъде предмет на индивидуално договаряне, и с която се възлага изключителна компетентност на съда, в чийто съдебен район е седалището на продавача или доставчика, може да се счита за неравноправна.

В същия ред на мисли по дело *Asturcom Telecomunicaciones* (Решение от 6 октомври 2009 г., C-40/08) Съдът постановява, че национална юрисдикция, сезирана с молба за принудително изпълнение на ползващо се със сила на пресъдено нещо арбитражно решение, постановено без явяване на потребителя, е длъжна, когато са налице необходимите за това правни и фактически обстоятелства, да прецени служебно неравноправния характер на арбитражна клауза, съдържаща се в сключен между потребител и продавач или доставчик договор, доколкото съгласно националните процесуалноправни норми тя може да извърши такава преценка в рамките на сходни национални производства. Ако случаят е такъв, юрисдикцията следва да изведе всички произтичащи от тази преценка последици съгласно националното право, за да гарантира, че посочената клауза не е обвързваща за потребителя.

С оглед на тази преценка Съдът уточнява, от една страна, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е императивна разпоредба, а от друга страна, че предвид естеството и значението на обществения интерес, на който се основава гарантираната от тази директива защита на потребителите, член 6 трябва да се приеме за разпоредба, равностойна на националните норми, които имат ранг на норми от публичен ред във вътрешния правопорядък.

По дело *Aventis Pasteur* (Решение от 2 декември 2009 г., C-358/08), като припомня практиката, установена с Решение по дело *O'Byrne*²¹, Съдът прави уточнението, че член 11 от Директива 85/374/ЕИО²² трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която разрешава заменянето на ответник с друг в хода на съдебно производство, да се прилага така, че да позволи след изтичането на определения в този член срок „производител“ по смисъла на член 3 от тази директива да бъде привлечен като ответник в съдебно производство, заведено в този срок срещу различно от него лице.

От една страна обаче, посоченият член 11 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска възможността националната юрисдикция да приеме, че в съдебното производство, заведено в определения в този член срок срещу дъщерното дружество, което изцяло е притежавано от производителя по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 85/374, посоченият производител може да замени това дъщерно дружество, ако юрисдикцията установи, че пускането на разглежданата стока в обращение всъщност е решено от този производител.

От друга страна, член 3, параграф 3 от Директива 85/374 трябва да се тълкува в смисъл, че когато лицето, увредено от стока, за която се твърди, че е дефектна, не е имало възможност разумно да идентифицира производителя на посочената стока, преди да упражни правата си срещу доставчика на последната, този доставчик трябва да се счита за производител, по-конкретно за целите на прилагането на член 11 от посочената директива, ако не е съобщил

²¹ Решение от 9 февруари 2006 г., C-127/04, *Recueil*, стр. I-1313.

²² Директива 85/374/ЕИО на Съвета от 25 юли 1985 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно отговорността за вреди, причинени от дефект на стока (ОВ L 210, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 183).

на увреденото лице надлежно и по собствена инициатива самоличността на производителя или на своя доставчик, което националната юрисдикция следва да провери с оглед на обстоятелствата в конкретния случай.

Що се отнася до нелоялните търговски практики, Съдът тълкува Директива 2005/29/ЕО²³ по дело VTB-VAB (Решение от 23 април 2009 г., С-261/07 и С-299/07). Той постановява, че посочената директива не допуска национална правна уредба, която извън определени изключения и без да се отчитат специфичните обстоятелства по конкретния случай — следователно по общ и превантивен начин — забранява всяка свързана оферта от търговец към потребител.

Всъщност тази правна уредба въвежда принципа на забрана на свързаните оферти, макар че такива практики не са посочени в приложение I към същата директива, което изброява изчерпателно единствените забранени при всякакви обстоятелства търговски практики, които поради това не трябва да стават обект на оценка във всеки отделен случай.

Съдът напомня, че тази директива пристъпва към пълна хармонизация на нормативната уредба относно нелоялните търговски практики на общностно равнище. При това положение държавите членки не могат да приемат по-ограничителни мерки от определените от посочената директива, дори с цел да осигурят по-висока степен на защита на потребителите.

Като въвежда презумпция за незаконосъобразност на свързаните оферти, макар националният закон да предвижда определен брой изключения от посочената забрана, националната правна уредба не отговаря на изискванията, поставени от същата директива.

В областта на правата на интелектуална собственост следва накратко да се представят две дела.

На първо място, дело FEIA (Решение от 2 юли 2009 г., С-32/08), по което Съдът приема, че член 14, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 6/2002²⁴, съгласно който правото на промишлен дизайн на Общността принадлежи на работодателя, когато този промишлен дизайн е създаден от заето лице при изпълнение на неговите задължения или по нареждане на неговия работодател, освен ако е уговорено друго или така е специфично посочено по приложимото национално право, не се прилага за промишлен дизайн на Общността, създаден по поръчка. Въсъщност волята на общностния законодател е да определи специалния режим, предвиден в член 14, параграф 3 от посочения регламент, чрез специфичен вид договорни правоотношения, а именно трудовите правоотношения, което изключва приложимостта на посочения параграф към други договорни правоотношения като тези относно създаването на промишлен дизайн на Общността по поръчка.

Когато, от една страна, става въпрос за нерегистрирани промишлени дизайни на Общността, създадени по поръчка, и от друга страна, националният закон не приравнява този промишлен дизайн на създадените в рамките на трудово правоотношение, член 14, параграф 1 от Регламент № 6/2002 трябва да се тълкува в смисъл, че правото на промишлен дизайн на

²³ Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и за изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, Директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и Регламент (ЕО) № 2006/2004 на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 149, стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 260).

²⁴ Регламент (ЕО) № 6/2002 на Съвета от 12 декември 2001 година относно промишления дизайн на Общността (ОВ L 3, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език 2007 г., глава 13, том 33, стр. 70).

Общността принадлежи на автора, освен ако е било прехвърлено с договор на неговия правоприменник. Всъщност възможността за договорно прехвърляне на правото на промишлен дизайн на Общността от автора на неговия правоприменник по смисъла на член 14, параграф 1 от посочения регламент произтича, от една страна, от текста на споменатия член, а от друга страна, е съвместима с целите, преследвани от посочения регламент. В това отношение адаптирането на закрилата на промишления дизайн на Общността към нуждите на всички промишлени отрасли на Общността чрез договорно прехвърляне на правото на промишлен дизайн на Общността може да допринесе за постигането на основната цел за ефикасно упражняване на предоставените с промишлени дизайни на Общността права на цялата територия на Общността. Впрочем засилената закрила на промишлената естетика има за резултат не само да насърчи приноса на отделните автори за превъзходството на Общността в тази област, но и да се благоприятства новаторството, развитието на нови продукти и инвестирането в тяхното производство. Националната юрисдикция обаче е длъжна да провери съдържанието на такъв договор и в това отношение да определи дали в конкретния случай правото на нерегистрирания промишлен дизайн на Общността е в действителност прехвърлено от автора на неговия правоприменник, като в рамките на такова изследване приложи законодателството относно договорите, за да определи на кого принадлежи съгласно член 14, параграф 1 от посочения регламент правото на нерегистрирания промишлен дизайн на Общността.

На второ място, по делото Sony Music Entertainment (Решение от 20 януари 2009 г., С-240/07) Съдът постановява, че срокът за закрила на авторското право и някои сродни права, в случая на възпроизвеждането на звукозаписи, предвиден с Директива 2006/111/ЕО²⁵, е приложим съгласно член 10, параграф 2 от нея и когато разглежданият обект никога не е бил закрилян в държавата членка, в която се иска закрила. Всъщност от текста на тази разпоредба личи, че първото алтернативно условие се отнася до предварителното наличие на закрила на разглеждания обект поне в една държава членка. Посочената разпоредба не изисква тази държава членка да е държавата, в която се иска предвидената в същата директива закрила. Освен това, докато предназначението на директивата е законодателствата на държавите членки да се хармонизират така, че сроковете на закрила да бъдат идентични в цялата Общност, тълкуването на член 10, параграф 2 от Директива 2006/116, според което прилагането на това условие би зависело от предварителното наличие на закрила по националното законодателство на държавата членка, в която се иска предвидената в посочената директива закрила, макар че тази предварителна закрила вече е била предоставена в друга държава членка, не съответства нито на самия текст на разглежданата разпоредба, нито на целта на директивата.

Съдът добавя, че член 10, параграф 2 от Директива 2006/116 също трябва да се тълкува в смисъл, че предвидените в тази директива срокове на закрила се прилагат в случая, в който към 1 юли 1995 г. разглежданият обект или произведение е закрилян/закриляно като такъв/такова поне в една държава членка съгласно националните разпоредби на тази държава членка в областта на авторското право или сродните му права и носителят на такива права върху този обект или произведение, който е гражданин или юридическо лице на трета страна, към тази дата се ползва с предвидената в тези национални разпоредби закрила. Всъщност въпросът дали в контекста на посочената разпоредба носителят на сродни права върху обект или произведение, който е гражданин или юридическо лице на трета страна, е закрилян към 1 юли 1995 г. поне в една държава членка, трябва да се преценява в светлината на националните разпоредби на тази държава членка, а не в светлината на националните разпоредби на

²⁵ Директива 2006/116/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 12 декември 2006 година за срока за закрила на авторското право и някои сродни права (ОВ L 372, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 3, стр. 7).

държавата членка, в която се иска предвидената в директивата закрила. Този извод се подкрепя и от целите за хармонизация на посочената директива, и по-специално за установяване на една и съща начална точка за изчисляването на срока на закрила на правата, сродни на авторското право, както и на еднакви срокове на закрила на тези права в цялата Общност. Оттук следва, че що се отнася до обект или произведение, закрилян/закриляно към 1 юли 1995 г. поне в една държава членка съгласно националните разпоредби на тази държава членка, обстоятелството, че носителят на закриляните права е гражданин или юридическо лице на трета страна и съгласно националното право на държавата членка, в която се иска предвиденият в Директива 2006/116 срок на закрила, не разполага със закрила в тази държава членка, не е определящо за прилагането на член 10, параграф 2 от тази директива. В действителност важното е да се установи дали към 1 юли 1995 г. разглежданият обект или произведение се е ползвал/ползвало със закрила съгласно националните разпоредби на поне една държава членка.

Спорове възникват и в други области, които са били предмет на хармонизация на общностно равнище.

По делото *Damgaard* (Решение от 2 април 2009 г., C-421/07) Съдът уточнява понятието за реклама в областта на лекарствените продукти за хуманна употреба. Срещу журналист е възбудено наказателно преследване за публично разпространяване на информация относно характеристиките и наличността на лекарствен продукт, чието пускане в продажба не е разрешено във всички държави членки, при положение че Директива 2001/83/ЕО²⁶ предвижда високо равнище на защита на потребителите в областта на информацията и рекламата за лекарствените продукти. Запитан относно тълкуването, което следователно трябва да се даде на член 86 от Директива 2001/83, изменена с Директива 2004/27/ЕО²⁷, Съдът постановява, че разпространяването от трето лице на информация относно лекарствен продукт, и по-конкретно относно неговите лечебни или превантивни свойства, може да се счита за реклама по смисъла на този член, дори когато това трето лице действа по своя инициатива, и от правна и фактическа страна напълно независимо от производителя или продавача на подобен лекарствен продукт. Съдът добавя, че националният съд следва да определи дали това разпространяване съставлява форма на информация по домовете, агитационна активност или стимулиране, предназначени да пропагандират предписването, доставката, продажбата или употребата на лекарствени продукти.

По посоченото по-горе дело *UTECA* Съдът постановява, че Директива 89/552/ЕИО относно координирането на някои разпоредби, формулирани в действащи закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до упражняване на телевизионна дейност, изменена с Директива 97/36/ЕО²⁸, и по-специално член 3 от нея, както и член 12 ЕО, трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат испанската правна уредба, която задължава телевизионните оператори да предназначават 5 % от приходите от дейността си

²⁶ Директива 2001/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 ноември 2001 година за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба (ОВ L 311, стр. 67; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 33, стр. 3).

²⁷ Директива 2004/27/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година за изменение на Директива 2001/83/ЕО за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствените продукти за хуманна употреба (ОВ L 136, стр. 34; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 44, стр. 116).

²⁸ Директива 89/552/ЕИО на Съвета от 3 октомври 1989 година относно координирането на някои разпоредби, формулирани в действащи закони, подзаконови и административни актове на държавите членки, отнасящи се до упражняване на телевизионна дейност (ОВ L 298, стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 215).

за предварителното финансиране на европейски игрални и телевизионни филми, както и поспециално 60 % от тези 5 % — за произведения, чийто оригинален език е един от официалните езици на тази държава членка. Според Съда независимо от въпроса дали подобна мярка попада в областите, обхванати от посочената директива, по принцип държавите членки остават компетентни да я приемат, при условие че зачитат гарантираните от Договора основни свободи. Макар, доколкото се отнася до задължението за произведения, чийто оригинален език е един от официалните езици на съответната държава членка, да се предназначават 60 % от 5 % от приходите от дейността, предназначени за предварителното финансиране на европейски игрални и телевизионни филми, подобна мярка да представлява ограничение на много от основните свободи, а именно свободното предоставяне на услуги, свободата на установяване, свободното движение на капитали и свободното движение на работници, тя може да бъде обоснована от целта за защита и насърчаване на един или повече от официалните езици в съответната държава членка. В това отношение, доколкото въвежда задължение за инвестиране в игрални и телевизионни филми, чийто оригинален език е един от официалните езици на тази държава членка, подобна мярка изглежда в състояние да гарантира осъществяването на подобна цел. Освен това според Съда подобна мярка изглежда не надхвърля необходимото за постигането на посочената цел. Всъщност тази мярка най-напред засяга само 3 % от приходите от дейността на операторите, което не позволява да се приеме, че подобна процентна стойност е непропорционална спрямо преследваната цел. Освен това подобна мярка не надхвърля необходимото за постигане на преследваната цел единствено поради факта, че не предвижда критерии, които позволяват съответните произведения да се класират като „продукти от културно наследство“. Тъй като език и култура са вътрешно свързани, не може да се приеме, че целта, преследвана от държава членка, състояща се в защита и насърчаване на един или повече от нейните официални езици, трябва непременно да е придружена с други критерии от културно наследство, за да може да обоснове ограничение на една от гарантираните от Договора основни свободи. Подобна мярка не надхвърля необходимото за постигане на преследваната цел и единствено поради факта, че бенефициерите на съответното финансиране са предимно предприятия кинопроизводители, установени на територията на тази държава членка. Фактът, че критерият, на който се основава посочената мярка, а именно езиковият критерий, може да представлява предимство за предприятия кинопроизводители, които работят на визирания от посочения критерий език и които следователно на практика могат да произхождат предимно от държавата членка, в която този език е официален, изглежда вътрешноприсъщ на преследваната цел. Подобна ситуация сама по себе си не може да бъде доказателство за непропорционалния характер на посочената мярка, без да лиши от смисъл признаването за императивно съображение от обществен интерес на преследваната от държава членка цел за защита и насърчаване на един или повече от нейните официални езици. Що се отнася до член 12 ЕО, Съдът уточнява, че тази разпоредба подлежи на самостоятелно прилагане само при уредени от общностното право случаи, за които Договорът не предвижда специални разпоредби за недопускане на дискриминация. Принципът за недопускане на дискриминация обаче е въведен в областите на свободното движение на работници, на правото на установяване, на свободно предоставяне на услуги и на свободно движение на капитали съответно с член 39, параграф 2 ЕО и членове 43 ЕО, 49 ЕО и 56 ЕО. Тъй като от изложеното по-горе следва, че разглежданата мярка не изглежда в противоречие с посочените разпоредби на Договора, не може и да се счита, че тя е в противоречие с член 12 ЕО.

Марки

В тази област следва да се отбележи дело PAGO International (Решение от 6 октомври 2009 г., C-301/07), в което се уточняват условията, на които да отговаря марката, за да има „добра репу-

тация“ по смисъла на член 9, параграф 1, буква в) от Регламент (ЕО) № 40/94²⁹. Разсъждавайки по аналогия на Решение по дело Davidoff (Решение от 9 януари 2003 г., C-292/00, *Rescueit*, стр. I-389), Съдът най-напред приема, че независимо от текста на член 9, параграф 1, буква в) и предвид общата структура и целите на системата, част от която е посоченият член, защитата на марките на Общността с добра репутация не може да е по-малка в случаите на използване на знак за идентични или подобни стоки и услуги, отколкото в случаите на използване на знак за стоки или услуги, които не са подобни. Следователно според Съда трябва да се приеме, че този член закриля дадена марка на Общността с добра репутация и във връзка със стоки или услуги, подобни на тези, за които е регистрирана марката. По-нататък Съдът приема, че за да получи предвидената в тази разпоредба защита, марката на Общността трябва да е известна на значителна част от съответните потребители на обхванатите от нея стоки или услуги и в съществена част от територията на Общността и че предвид добрата репутация на марката „PAGO International“ на цялата територия на държава членка, а именно на Австрия, тази територия може да се смята за съществена част от територията на Общността.

Социална политика

В тази област Съдът се изправя пред несрещани до момента проблеми. Дело *Akavan Erityisalojen Keskusliitto AEK* и др. (Решение от 10 септември 2009 г., C-44/08) му дава възможност за първи път да се произнесе относно обхвата на задължението за предоставяне на информация и консултиране по член 2 от Директива 98/59/ЕО за сближаване на законодателствата на държавите членки в областта на колективните уволнения³⁰.

Що се отнася до момента на възникване на задължението за консултиране, Съдът преценява, че когато в рамките на група от предприятия се приемат стратегически решения или промени на дейността, които налагат работодателят да предвиди или планира извършването на колективни уволнения, това поражда задължение за посочения работодател да се консултира с представителите на работниците. Той освен това уточнява, че възникването на това задължение не зависи от това дали работодателят вече може да предостави на представителите на работниците цялата информация, която се изисква съгласно член 2, параграф 3, първа алинея, буква б) от Директива 98/59.

Що се отнася до определянето на носителя на задължението за консултиране, Съдът отбелязва, че единственият носител на задълженията за информиране, консултиране и уведомяване е работодателят. Въпреки че предприятието, което контролира работодателя, може да взема задължителни за него решения, то няма качеството на работодател. При група от предприятия, състояща се от дружество майка и едно или повече дъщерни дружества, задължението на дъщерното дружество като работодател за консултиране с представителите на работниците възниква едва от момента, когато е установено дъщерното дружество, в което могат да се извършат колективни уволнения.

Що се отнася до приключването на процеса на консултиране, Съдът уточнява, че при група от предприятия засегнатото от колективни уволнения дъщерно дружество трябва да приключи процедурата за консултиране, преди да прекрати, евентуално по пряко нареждане на дружеството майка, договорите на засегнатите от тези уволнения работници.

²⁹ Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета от 20 декември 1993 година относно марката на Общността (ОВ L 11, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 146).

³⁰ Директива 98/59/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 година (ОВ L 225, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 95).

По дело *Mono Car Styling* (Решение от 16 юли 2009 г., C-12/08) Съдът отново за първи път се произнася по въпроса дали Директива 98/59³¹ предоставя или не индивидуално право на заетите лица, които желаят да оспорват процедурата за информиране и консултиране.

Според него правото на информиране и консултиране, закрепено в Директива 98/59, и по-конкретно в член 2 от нея, е предвидено в полза на работниците като общност и следователно притежава колективен характер. При все това необходимото съгласно член 6 от тази директива равнище на защита на това колективно право е постигнато, когато приложимата национална правна уредба предоставя на представителите на работниците процесуална легитимация, по отношение на която не са предвидени ограничения или особени условия. Следователно член 6 от Директива 98/59, разгледан във връзка с член 2 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, въвеждаща производства, чрез които да е възможно по искане както на представителите на работниците, така и на отделните работници да се провери дали са изпълнени предвидените с тази директива задължения, но ограничаваща правото на иск на всеки отделен работник, що се отнася до допустимите оплаквания, и обвързваща това право с условието представителите на работниците предварително да изложат пред работодателя възражения, както и с условието засегнатият работник предварително да уведоми работодателя, че оспорва редовността на процедурата за информиране и консултиране.

Съдът напомня също, че при прилагането на вътрешното право националната юрисдикция трябва съгласно принципа за конформно тълкуване на националното право да вземе предвид последното като цяло и да го тълкува, доколкото е възможно, в светлината на текста и целта на съответната директива, за да се постигне търсеният от нея резултат. Следователно, доколкото член 2 от Директива 98/59 не допуска национална правна уредба, която ограничава задълженията на работодателя, който възнамерява да извърши колективни уволнения, в сравнение с предвидените в него, в рамките на своята компетентност националната юрисдикция е длъжна да гарантира, че задълженията в тежест на такъв работодател не са ограничени в сравнение с упоменатите в член 2 от посочената директива.

По делото *Meerts* (Решение от 22 октомври 2009 г., C-116/08) Съдът има възможност да уточни правата на заето лице, уволнено по време на родителски отпуск при непълно работно време, произтичащи от Директива 96/34/ЕО относно рамковото споразумение за родителския отпуск, сключено между Съюза на конфедерациите на индустриалците и на работодателите в Европа (UNICE), Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕР) и Европейската конфедерация на профсъюзите (ЕКП)³².

Изхождайки от констатацията, че клауза 2, точка 6 от посоченото рамково споразумение определя, че правата, придобити или в процес на придобиване от работника, към датата, на която започва родителският отпуск, се запазват като такива до края на родителския отпуск, Съдът постановява, че както от текста на посочената разпоредба, така и от контекста, в който тя се вписва, е видно, че тя има за цел да се предотврати изгубването или ограничаването на правата, произтичащи от трудовото правоотношение, които са придобити или са в процес на придобиване и които работникът може да претендира към началния момент на родителския отпуск, и да се гарантира, че в края на този отпуск той ще се намира по отношение на

³¹ Вж. предходната бележка под линия.

³² Директива 96/34/ЕО на Съвета от 3 юни 1996 година (ОВ L 145, стр. 4; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 3, стр. 160), изменена с Директива 97/75/ЕО на Съвета от 15 декември 1997 година (ОВ L 10, 1998 г., стр. 24; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5).

тези права в същото положение, в което е бил преди посочения отпуск. С оглед на преследваната от рамковото споразумение за родителския отпуск цел за постигане на равно третиране на мъжете и жените, задължението за зачитане на правата, придобити или в процес на придобиване, следва да се разбира като изразяващо принцип на общностното социално право, който е от особено значение и не би могъл да се тълкува стеснително. От целите на рамковото споразумение за родителския отпуск следва, че понятието „права, придобити или в процес на придобиване“ от рамковото споразумение обхваща всички права и предимства, в пари или в натура, произтичащи пряко или косвено от трудовото правоотношение, които работникът може да претендира спрямо работодателя към началната дата на родителския отпуск. Сред тези права и предимства са и всички, които се отнасят до условията на труд, като правото на работник, нает на работа при пълно работно време, който е в родителски отпуск при непълно работно време, да се ползва от срок на предизвестие в случай на едностранно прекратяване от работодателя на договор, сключен за неопределено време, да се определя в зависимост от трудовия стаж на работника в предприятието, за да се улесни търсенето на нова работа. Всички тези права и предимства биха били осуетени, ако в хипотезата на неспазване на законовия срок на предизвестие в случай на уволнение по време на родителски отпуск при непълно работно време работник, нает на работа при пълно работно време, изгуби правото си да изисква обезщетението, което получава, да се определя въз основа на възнаграждението по неговия трудов договор. В този смисъл национално законодателство, което би довело до ограничаване на правата, произтичащи от трудовото правоотношение в случай на родителски отпуск, би могло да възпре работника да ползва такъв отпуск и да подтикне работодателя да уволнява по-скоро тези работници, които ползват родителски отпуск. Това би било в пряко противоречие с целите на рамковото споразумение за родителския отпуск, сред които е постигането на по-добро съвместяване на семейния и професионалния живот.

Поради това Съдът стига до извода, че рамковото споразумение за родителския отпуск не допуска в случай на едностранно прекратяване от работодателя, без сериозно основание или без да се спазва законовият срок на предизвестие, на трудовия договор с работник, нает на работа за неопределено време и при пълно работно време, когато последният ползва родителски отпуск при непълно работно време, дължимото на този работник обезщетение да се определя въз основа на намаленото трудово възнаграждение, което той получава към момента на уволнението.

По дело *Hütter* (Решение от 18 юни 2009 г., С-88/08) Съдът постановява, че национално законодателство, което изключва вземането предвид на периодите на заетост, приключили преди навършване на 18-годишна възраст, при определянето на клас „прослужено време“ на договорно наетите държавни служители, провежда основана на възрастта дискриминация, която няма легитимна обосновка и поради това е в противоречие с общностното право.

В своето решение той установява, че правна уредба, която въвежда различно третиране на лицата в зависимост от възрастта, на която са придобили професионалния си опит, въвежда различно третиране, основано пряко на критерия за възраст по смисъла на член 2, параграфи 1 и 2, буква а) от Директива 2000/78/ЕО³³.

По-нататък Съдът отбелязва, че преследваните с разглежданата правна уредба цели, а именно общообразователният курс на обучение да не се поставя в по-неблагоприятно положение

³³ Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

в сравнение с професионалното обучение и насърчаването на интеграцията на пазара на труда на младите хора, завършили професионално обучение, са легитимни цели по смисъла на член 6, параграф 1 от Директива 2000/78.

Съдът все пак отбелязва, че тези две цели изглежда се изключват взаимно, доколкото спорната мярка не може едновременно да се окаже благоприятна и за двете от тях. Освен това, що се отнася до целта общообразователният курс на обучение да не се поставя в по-неблагоприятно положение в сравнение с професионалното обучение, Съдът подчертава, че критерият за възраст, на която е придобит предходният опит, се прилага без оглед на вида завършено обучение. При тези условия посоченият критерий не изглежда подходящ за постигането на целта. Що се отнася до целта за насърчаване на интеграцията на пазара на труда на младите хора, завършили професионално обучение, Съдът подчертава, че неотчитането на придобития преди навършване на 18-годишна възраст опит се прилага по еднакъв начин спрямо всички договорно наети държавни служители независимо от възрастта, на която са назначени. Поради това, доколкото не отчита възрастта на лицата към момента на назначаването им, тази норма не е подходяща за целите на насърчаване на влизането на пазара на труда на категория работници, определена по ниската им възраст.

Поради това Съдът прави извода, че въведената с разглежданата правна уредба дискриминация не би могла да се счита за обоснована и поради това е в противоречие с членове 1, 2 и 6 от Директива 2000/78.

Околна среда

Делата, свързани с околната среда, както и през изминалите години, са широко застъпени в работата на Съда.

По дело Комисия/Малта (Решение от 10 септември 2009 г., С-76/08) Съдът разглежда дали, както твърди Комисията, Република Малта не е изпълнила задълженията си по Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 2 април 1979 година относно опазването на дивите птици³⁴, като разрешава пролетния лов на пълпъдъка и на гургулицата от 2004 г. до 2007 г.

Действително по силата на член 7, параграфи 1 и 4 от Директивата тези два вида не трябва да се ловуват при завръщането им в местата за отглеждане на малките. Същевременно член 9, параграф 1 от същата директива предвижда система от изключения от тези забрани, когато липсва друго задоволително разрешение.

Съдът отбелязва, че макар двата разглеждани вида действително да присъстват в Малта през есента, през разглежданите години ловците са могли да ловуват през посочения период само пренебрежимо малък брой птици. Освен това през този период само една ограничена част от територията на Малта е обитавана от тези птици. Накрая, популацията на тези два вида ловувани птици не е под задоволителното ниво. От червения списък на застрашените видове на Международния съюз за опазване на природата и нейните ресурси по-специално следва, че разглежданите видове се посочват в категорията на „незастрашените“. Съдът счита, че предвид тези твърде особени обстоятелства есенният лов на тези два вида не може да се приеме за представляващ в Малта задоволително разрешение, алтернативно на откриването на пролетния лов.

³⁴ ОВ L 103, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 1, стр. 77.

Тази констатация обаче, далеч без да открива неограничена възможност за разрешаване на ловуването през пролетта, разрешава това откриване само доколкото то е строго необходимо и доколкото не са застрашени другите преследвани от Директивата цели. В този смисъл Съдът приема, че откриването на пролетен ловен период, през който двата вида се завръщат към своите места за отглеждане на малките и който се изразява в три пъти по-висока смъртност при пъдпъдъка и в осем пъти по-висока смъртност при гургулицата от смъртността при ловуването през есенния период, не представлява разрешение, което е подходящо и строго съразмерно на преследваната от Директивата цел за опазване на видовете.

При тези обстоятелства Съдът установява, че Република Малта не е спазила условията за derogацията и поради това не е изпълнила задълженията си по споменатата директива.

По дело Комисия/Полша (Решение от 16 юли 2009 г., C-165/08) Съдът разглежда дали, както твърди Комисията, Република Полша не изпълнява задълженията си по Директива 2001/18/ЕО³⁵ и по Директива 2002/53/ЕО³⁶, като въвежда обща забрана за търговията със семена на генетично модифицирани сортове, както и включването им в националния каталог на сортовете.

Република Полша твърди оригинално, че Директиви 2001/18 и 2002/53 в случая не могат да се приложат, тъй като преследват цели, свързани със свободното разпространение, защитата на околната среда, както и на общественото здраве, докато от своя страна националното законодателство преследва етични и религиозни цели. С други суми спорните национални разпоредби са извън приложното поле на споменатите директиви, така че пречките за свободното разпространение на ГМО, които пораждат потенциално нарушение на член 28 ЕО, могат евентуално да бъдат обосновани съгласно член 30 ЕО.

Съдът счита, че за целите на решаване на делото не е необходимо да се произнася по въпроса дали държавите членки запазват възможност да изтъкват доводи от етично или религиозно естество за обосноваване на приемането на вътрешни мерки, които нарушават разпоредбите на Директиви 2001/18 и 2002/53. Достатъчно е да се приеме за установено, че Република Полша не доказва, че спорните национални разпоредби действително са преследвали твърдените цели. При тези условия общи забрани като съдържащите се в спорните национални разпоредби нарушават задълженията, които произтичат за Република Полша както от членове 22 и 23 от Директива 2001/18, така и от член 4, параграф 4 и член 16 от Директива 2002/53. Поради това Съдът стига до извода, че държава членка, която забранява свободното разпространение на семена на генетично модифицирани сортове, както и включването на генетично модифицираните сортове в националния каталог на сортовете, не изпълнява задълженията си по членове 22 и 23 от Директива 2001/18, както и по член 4, параграф 4 и член 16 от Директива 2002/53.

По дело за изчисляване на такса за отпадъци (Решение от 16 юли 2009 г. по дело Futura Immobiliare и др., C-254/08), по което следва да се приложи принципът „замърсителят плаща“,

³⁵ Директива 2001/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 март 2001 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и за отмяна на Директива 90/220/ЕИО на Съвета (ОВ L 106, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 7, стр. 75).

³⁶ Директива 2002/53/ЕО на Съвета от 13 юни 2002 година относно общия каталог на сортовете от земеделски растителни видове (ОВ L 193, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 43, стр. 139).

Съдът тълкува член 15, буква а) от Директива 2006/12/ЕО³⁷ в смисъл, че при действащото общностно право допуска национална правна уредба, която предвижда такса за целите на финансирането на услуга по управление и обезвреждане на битовите отпадъци, която се изчислява въз основа на предполагаемия обем на отпадъците, създавани от ползвателите на услугата, а не въз основа на количеството на отпадъците, които те действително са произвели и предоставили за събиране.

Юрисдикцията основава съображенията си на обстоятелството, че в хипотеза, в която притежателите на отпадъци боравят с тях чрез събирач, член 15, буква а) предвижда, че съгласно принципа „замърсителят плаща“ разходите за обезвреждането на отпадъците следва да се понесат от притежателите. Определянето обаче на точния обем битови отпадъци, които се предават за събиране от всеки „притежател“, често е трудно, а и скъпо. При тези условия използването на критерии, които се основават на производствения капацитет на „притежателя“, изчислен в зависимост от площта на ползваните от него недвижими имоти, както и от предназначението им, от една страна, и/или на естеството на произведените отпадъци, от друга, може да позволи да се изчислят разходите за обезвреждането на тези отпадъци и да се разпределят между отделните „притежатели“, доколкото тези два параметъра могат да се отразят пряко на размера на посочените разходи.

Съдът уточнява, че все пак запитващата юрисдикция трябва да провери въз основа на представените ѝ данни от фактическа и правна страна дали таксата за обезвреждането на вътрешни твърди битови отпадъци не води до положение, при което на определени „притежатели“ — в случая на хотелите — се разпределят явно несъразмерни разходи спрямо обема или естеството на отпадъците, които те могат да произведат.

Визи, убежище и имиграция

Делата относно предоставянето на убежище се увеличават и Съдът имаше възможността за първи път да тълкува няколко директиви в тази област.

В този смисъл по дело Petrosian и др. (Решение от 29 януари 2009 г., С-19/08) Съдът разглежда процедурата за прехвърляне на молба за убежище и във връзка с това има възможност да тълкува Регламент (ЕО) № 343/2003³⁸. Семейство Petrosian, от арменски произход, подава молба за убежище във Франция, а след това в Швеция. Шведските национални органи искат да върнат семейството обратно във Франция, като това тяхно решение неколкократно се обжалва от семейство Petrosian, поради което предвиденият в член 20, параграф 1, буква г) от посочения регламент шестмесечен срок е изтекъл. Приема се, че посоченият срок, който започва да тече, считано от „решението по жалбата или преразглеждането“, дава възможност на държавата членка, до която е подадена молба за убежище, да извърши прехвърляне, докато изтичането му води до възникване на отговорност за същата държава. Основният въпрос в решението се отнася до събитието, от което е възможно да започне да тече шестмесечният срок.

³⁷ Директива 2006/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2006 година относно отпадъците (ОВ L 114, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 16, стр. 45).

³⁸ Регламент (ЕО) № 343/2003 на Съвета от 18 февруари 2003 година за установяване на критерии и механизми за определяне на държава членка, компетентна за разглеждането на молба за убежище, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета страна (ОВ L 50, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 56).

В отговора си Съдът разграничава две хипотези в зависимост от това дали националните правни уредби предвиждат или не суспензивно действие на подадената жалба. В този смисъл той решава, че когато не е предвидена жалба, която може да има суспензивен ефект, срокът за изпълнение на прехвърлянето започва да тече, считано от изричното или предполагаемо решение, с което замолената да даде съгласие за прехвърляне държава членка се съгласява да поеме обратно заинтересования. За сметка на това, когато законодателството на молещата за прехвърляне държава членка предвижда суспензивен ефект на жалбата, срокът за извършване на прехвърлянето започва да тече не считано още от временното съдебно решение за спиране на процедурата за прехвърляне, а едва от съдебното решение по основателността на процедурата, което вече не може да попречи на прехвърлянето. Всъщност с оглед на целта, която се преследва с определянето на срок за държавите членки, началният момент на същия трябва да се установи по такъв начин, че държавите членки да разполагат със срок от шест месеца, който да използват максимално, за да уредят техническите подробности по осъществяване на прехвърлянето. Освен това Съдът взема под внимание спазването на съдебната защита и процесуална автономия на държавите членки.

По-нататък по делото *Elgafaji* (Решение от 17 февруари 2009 г., С-465/07) Съдът се произнася по обхвата на субсидиарната закрила, предоставена с член 15 от Директива 2004/83/ЕО³⁹ относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци. С поставения въпрос е поискано да се установи дали условието относно наличието на „тежки и лични заплахи срещу живота или личността на цивилно лице поради безогледно насилие в случай на въоръжен вътрешен или международен конфликт“, предвидено в буква в) от посочения член, трябва съгласно изискванията на Европейския съд за правата на човека да се счита за изискване молителят за субсидиарна закрила да представи доказателство, че той представлява специфична цел поради присъщи на неговото положение елементи.

На този въпрос Съдът дава отрицателен отговор. Той най-напред утвърждава самостоятелността на член 15, като отбелязва, че по съдържание той се отличава от член 3 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), поради което трябва да се тълкува самостоятелно. След това той счита, че посегателството, дефинирано в споменатата буква в) като изразяващо се в „тежки и лични заплахи срещу живота или личността“ на молителя, обхваща една по-обща опасност от посегателство, отколкото останалите два вида посегателства, дефинирани в същия член, като смъртното наказание, които обхващат ситуации, при които молителят е специфично изложен на опасността от определен вид посегателство. Освен това споменатите заплахи са присъщи на обща ситуация на „въоръжен вътрешен или международен конфликт“.

На последно място, разглежданото насилие в основата на посочените заплахи е квалифицирано като „безогледно“, термин, който предполага, че насилието може да се разпростира към лица без оглед на личното им положение. В това отношение Съдът уточнява, че колкото по-способен е евентуално молителят да докаже, че е специфично засегнат поради присъщи на личното му положение елементи, толкова по-ниска ще бъде степента на безогледно насилие, която се изисква, за да може той да търси субсидиарната закрила. В заключение Съдът подчертава, че това тълкуване на член 15, буква в) е напълно съвместимо с Европейската конвенция за правата на човека, и по-специално със съдебната практика по член 3.

³⁹ Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 304, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 52).

Накрая, въпросът, поставен по съединени дела *Zurita García* и *Choque Cabrera* (Решение от 22 октомври 2009 г., С-261/08 и С-348/08), е дали Конвенцията за прилагане на споразумението от Шенген (наричана по-нататък „КПСШ“) и Кодексът на шенгенските граници задължават компетентните органи на държавите членки да приемат решение за експулсиране на всеки гражданин на трета страна, за който е установено, че пребивава незаконно на територията на държава членка. Обстоятелствата в основата на това дело се отнасят до г-жа *García* и г-н *Cabrera*, за експулсирането на които са постановени решения, тъй като пребивават незаконно на испанска територия. Съгласно испанския закон и неговото тълкуване обаче налаганата в такъв случай санкция трябва да бъде ограничена до глоба, ако няма допълнителен елемент, който би обосновал заменяне на глобата с експулсиране, поради което г-жа *García* и г-н *Cabrera* сезират националния съд, който на свой ред сезира Съда.

В отговора си Съдът най-напред установява наличието на несъответствие между текста на съответната разпоредба на испански и на другите езици. Тъй като само според текста на испански език експулсирането се явява като задължение, а не като възможност за органите, Съдът стига до извода, че действителната воля на законодателя не е била да наложи на съответните държави членки задължението за експулсиране. Освен това Съдът установява, че КПСШ отдава предимство на доброволното напускане на незаконно пребиваващия гражданин. Освен това, макар КПСШ да предвижда, че при определени обстоятелства гражданин на трета страна трябва да бъде експулсиран от държавата членка, на чиято територия е бил задържан, тази последица все пак се подчинява на условията, предвидени от националното законодателство на съответната държава членка. При това положение Съдът приема, че в националното законодателство на всяка държава членка следва да се приемат условията за прилагане на основните правила, установени в КПСШ, свързани с гражданите на трети страни, които не отговарят или вече не отговарят на условията за краткосрочен престой на нейната територия. Съдът стига до извода, че нито КПСШ, нито Кодексът на шенгенските граници задължава държавите членки да приемат решение за експулсирането на гражданин на трета страна, който пребивава незаконно на територията на държава членка.

Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси и международно частно право

2009 г. носи отпечатъка на редица важни решения в областта на международното частно право. Най-напред следва да се спомене Решение от 6 октомври 2009 г. по дело *ICF* (С-133/08), с което Съдът за първи път тълкува Римската конвенция за приложимото право към договорните задължения⁴⁰. Сезиран с няколко въпроса относно член 4 от конвенцията, Съдът най-напред припомня, че тя е била сключена, за да се продължи работата в областта на международното частно право по вече предприетата правна унификация с Брюкселската конвенция относно компетентността и изпълнението на съдебните решения⁴¹. Съгласно Римската конвенция страните свободно избират закона, приложим към договора, който сключват. Ако не направят избор, договорът се урежда от правото на държавата, с която той е в най-тясна връзка. Освен това конвенцията предвижда презумпция в полза на местопребиваването на страната по договора, която изпълнява характерната престация и специалните критерии за привързване, по-специално за договорите за превоз на товари. В това отношение Съдът

⁴⁰ Конвенция за приложимото право към договорните задължения, открита за подписване в Рим на 19 юни 1980 година (ОВ L 266, 1980 г., стр. 1; [ОВ L 347, 2007 г., стр. 3]).

⁴¹ Конвенция от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3).

приема, че предвиденият в член 4, параграф 4 от посочената конвенция критерий за привързване се прилага към договор за чартиране, различен от договора за „еднократен превоз“, само когато основният предмет на договора не е просто предоставянето на разположение на превозно средство, а е самият превоз на товари. В допълнение Съдът приема, че член 4, параграф 5 от тази конвенция трябва да се тълкува в смисъл, че когато от всички обстоятелства е видно ясно, че договорът е в по-тясна връзка с друга държава, различна от тази, която е определена въз основа на един от критериите, предвидени в член 4, параграфи 2—4 от същата конвенция, съдът следва да не взема предвид тези критерии, а да приложи правото на държавата, с която посоченият договор е в най-тясна връзка. Накрая, Съдът постановява, че по изключение част от договора може да се урежда от право, различно от това, което се прилага по отношение на останалата част от договора, когато предметът на тази част се явява самостоятелен.

Тълкуването на Регламент (ЕО) № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (регламент „Брюксел I“)⁴² и на Конвенцията от 27 септември 1968 година относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (Брюкселската конвенция) също е предмет на няколко дела, които следва да бъдат споменати. В този смисъл в основата на делото *Apostolides* (Решение от 28 април 2009 г., C-420/07) е разделянето на Кипър след действията на турските войски през 1974 г. Република Кипър, която се присъединява към Европейския съюз през 2004 г., контролира фактически само южната част на острова, докато в северната му част е създадена Севернокипърската турска република, призната единствено от Турция. При тези условия с протокол, приложен към Акта за присъединяване на Република Кипър, се спира прилагането на общностното право в областите, в които правителството на Република Кипър не упражнява ефективен контрол. Сезирана от кипърски гражданин по спор, в рамките на който същият иска да се признаят и приведат в изпълнение две съдебни решения, постановени от юрисдикция, действаща в южната част на острова, с които е разпоредена евикцията на двама британски граждани от имот, разположен в северната му част, запитващата юрисдикция от Обединеното кралство поставя на Съда няколко въпроса във връзка с тълкуването и прилагането на Регламент № 44/2001. Съдът най-напред приема, че предвидената в протокола дерогация допуска прилагането на Регламент № 44/2001 към съдебно решение, което е постановено от кипърска юрисдикция, действаща в контролираната от правителството зона, но което се отнася до недвижим имот, разположен в северната зона. Понататък Съдът установява, че местонахождението на недвижимия имот в зона, върху която правителството не упражнява ефективен контрол, поради което по практически съображения разглежданите решения не могат да бъдат приведени в изпълнение по местонахождение на недвижимия имот, допуска признаването и изпълнението на решенията в друга държава членка. Член 22, точка 1 от Регламент № 44/2001 всъщност се отнася до компетентността на съдилищата на държавите членки по спорове с международен елемент, а не до вътрешната им съдебна компетентност. Във връзка с изключението за обществен ред в държавата членка, в която се иска признаване, Съдът напомня също, че за да не застраши целта на Регламент № 44/2001, съдът не може да откаже признаването на съдебно решение, постановено от юрисдикция в друга държава членка, единствено по съображение, че според него не е правилно приложено националното или общностното право. При това положение изключението би било релевантно само доколкото грешка при прилагане на правото предполага, че признаването или изпълнението на съдебното решение представлява явно нарушение на съществена правна норма във вътрешния правен ред на съответната държава членка. Накрая,

⁴² Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74).

Съдът постановява, че признаването или изпълнението на неприсъствено съдебно решение не могат да бъдат отказани, когато ответникът е могъл да обжалва неприсъственото съдебно решение и когато посоченото обжалване му дава възможност да изтъкне, че документът за образуване на производството или равностоен документ не са му били връчени или съобщени своевременно и по начин, който да му позволи да организира защитата си.

По дело Allianz (по-рано Riunione Adriatica di Sicurta) (Решение от 10 февруари 2009 г., C-185/07) Съдът постановява, че издаването от юрисдикция на държава членка на разпореждане, което има за цел да забрани на дадено лице да започне или продължи производство пред юрисдикциите на друга държава членка („anti-suit injunction“⁴³), по съображение че това производство противоречи на арбитражно съглашение, е несъвместимо с Регламент № 44/2001. Съдът припомня, че производство, което води до издаване на „anti-suit injunction“, не попада в приложното поле на Регламент № 44/2001, но може да има последици, които да засегнат полезното действие на последния. Такъв е случаят, по-специално когато подобно производство възпрепятства юрисдикция на друга държава членка да упражнява компетентността, предоставена ѝ на основание Регламент № 44/2001. Поради това Съдът постановява, че ако с оглед на предмета на спора, тоест на естеството на подлежащите на защита права в дадено производство, това производство попада в приложното поле на Регламент № 44/2001, един предварителен въпрос относно приложимостта на арбитражно съглашение също попада в приложното поле на посочения регламент. От това следва, че възражението за липса на компетентност, изведено от съществуването на арбитражно съглашение, попада в приложното поле на Регламент № 44/2001, и че следователно само юрисдикцията следва да се произнесе по това възражение и по собствената си компетентност на основание този регламент. Възпрепятстването посредством „anti-suit injunction“ на юрисдикция на държава членка, която по принцип е компетентна в съответствие с Регламент № 44/2001 да се произнесе по приложимостта на последния спрямо отнесеня пред нея спор, неизбежно води до отнемане на правомощието ѝ да се произнесе по собствената си компетентност. „Anti-suit injunction“ следователно не е съобразено с общия принцип, съгласно който всяка сезирана юрисдикция сама определя въз основа на нормите, които трябва да приложи, дали е компетентна да разреши отнесеня до нея спор. Освен това то накърнява и взаимното доверие между държавите членки по отношение на правните им системи, както и на съдебните им институции. Следователно то е несъвместимо с Регламент № 44/2001.

Приложното поле на Регламент № 44/2001 е предмет на разглеждане и по дело SCT Industri (Решение от 2 юли 2009 г., C-111/08). В него Съдът постановява, че посоченият регламент не се прилага за ревандикационен иск с предмет правото на собственост, предявен в рамките на производство по несъстоятелност. По-конкретно, като се отчита тясната връзка между иск за отмяна на извършено от синдик прехвърляне на дружествени дялове в рамките на производство по несъстоятелност и производството по несъстоятелност, този иск попада в изключението от прилагането на Регламент № 44/2001 относно несъстоятелността.

След като по дело Color Drack (Решение от 3 май 2007 г., C-386/05, Сборник, стр. I-3699) изследва договорите за продажба на стоки, в които се предвиждат множество места на доставка, по дело Rehder (Решение от 9 юли 2009 г., C-204/08) Съдът разглежда договорите за предоставяне на услуги, в които се предвиждат множества места на предоставянето им, и по-специално договора за въздушен транспорт. В това решение той приема, че прилагането на правилото за специална компетентност при дела, свързани с договор, съдържащо се в член 5, точка 1 от Регламент № 44/2001, отговаря на целта за близост и се основава на съществуването на тясна

⁴³ Вж. също Решение на Съда от 27 април 2004 г. по дело Turner (C-159/02, Recueil, стр. I-3565).

връзка между договора и компетентния да се произнесе по него съд. Ето защо в светлината на целите за близост и предвидимост в случай на множество места на предоставяне на услуги в различни държави членки следва да се търси мястото, което гарантира най-тясна връзка между разглеждания договор и компетентната юрисдикция, и по-специално мястото, където по силата на договора следва основно да се предоставят услугите. При превоз по въздух на лица от една държава членка до друга, извършен на основание договор, сключен само с една авиокомпания, на основание на този договор и на Регламент (ЕО) № 261/2004 относно създаване на общи правила за обезщетяване на пътниците⁴⁴, компетентен да разгледа искане за обезщетение е съдът — по избор на ищеца — в чийто район се намира мястото на излитане или мястото на пристигане на самолета.

В Решението си от 2 април 2009 г. по дело *Gambazzi* (C-394/07) Съдът се произнася във връзка с понятието за решение по смисъла на разпоредбите относно признаването и изпълнението от Брюкселската конвенция, както и относно обхвата на основанието за отказ да се извършат признаване и изпълнение, изведено от нарушение на обществения ред на държавата, в която се иска изпълнение. На първо място, той приема, че неприсъственото съдебно решение и определение са решения, след като са постановени в гражданско производство, което обикновено се ръководи от принципа на състезателност. Действително член 25 от Брюкселската конвенция, без да установява разграничение между тях, се отнася до всички решения, постановени от съдилищата на договарящите държави. За да попаднат тези съдебни решения в приложното поле на Конвенцията, е достатъчно, преди да бъде поискано признаването и изпълнението им, да са били или да са могли да бъдат предмет в държавата по произход на разглеждане в състезателно производство. Съдът уточнява, че макар ответникът надлежно да се е явявал, а съдът се е произнесъл, приемайки го за неявил се, това не е достатъчно да постави под съмнение квалифицирането като решение. На второ място, Съдът приема, че съдът на държавата, в която се иска признаване, може да отчете с оглед на изключението за обществен ред обстоятелството, че съдът на държавата по произход се е произнесъл по исканията на ищеца, без да изслуша ответника, който се явявал надлежно, но с определение е бил отстранен от производството по съображение, че не е изпълнил задължения, наложени с други определения, постановени по-рано в същото производство. Изключението за обществен ред може да се използва, ако изглежда, че мярката по отстраняване съставлява явно и прекомерно засягане на правото на ответника да бъде изслушан. Контролът на запитвания съд трябва да се отнася не само до условията, в които са били постановени решенията, чието изпълнение се иска, а и до условията, в които са били постановени съдебните разпореджения, и по-специално до проверката на средствата за правна защита, с които е разполагал ответникът, и на възможността той да бъде изслушан.

Съдът тълкува и някои разпоредби на Регламент № 2201/2003 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент № 1347/2000⁴⁵. На първо място, ще отбележим дело *Nadadi* (Решение от 16 юли 2009 г., C-168/08), по което Съдът се произнася във връзка с критерия за гражданство на съпрузите при избора на компетентната да се произнесе по

⁴⁴ Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 година относно създаване на общи правила за обезщетяване и помощ на пътниците при отказан достъп до борда и отмяна или голямо закъснение на полети, и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 295/91 (ОВ L 46, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 12, стр. 218).

⁴⁵ Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).

развода юрисдикция. В случая се касае за двама съпрузи, всеки от които има двойно френско-унгарско гражданство и е подал молба за развод в едната от двете страни. Съдът най-напред установява, че Регламент № 2201/2003 не провежда разграничение с оглед на това дали определено лице има едно или няколко гражданства. Следователно разпоредбата от него, която предвижда компетентност на юрисдикциите на държавата членка, чийто граждани са съпрузите, не може да се тълкува по различен начин, когато двамата съпрузи имат общо двойно гражданство и когато имат само едно общо гражданство. Когато двамата съпрузи са граждани както на държавата членка на сезирания съд, така и на друга държава членка, сезираният съд трябва да вземе предвид, че съпрузите са граждани и на другата държава членка и че юрисдикциите на последната са могли да бъдат компетентни в съответствие със споменатия регламент. По-нататък Съдът отбелязва, че правилата за компетентност по дела за развод, предвидени в споменатия регламент, се основават на няколко обективни критерия, които са алтернативни, както и на липсата на йерархия между основанията за компетентност. При това положение се допуска едновременно няколко юрисдикции да бъдат компетентни, без между тях да се установява йерархия. Поради това Съдът стига до извода, че когато и двамата съпрузи са граждани на две едни и същи държави членки, Регламентът не допуска възможността компетентността на юрисдикциите на едната от държавите членки да не бъде призната по съображение, че по отношение на ищеца не е налице друг критерий на привързване към тази държава. Той допълнително уточнява, че юрисдикциите на държавите членки, на които са граждани съпрузите, са компетентни на основание този регламент, като съпрузите могат да изберат юрисдикцията на държавата членка, пред която да отнесат спора.

На второ място, по дело A (Решение от 2 април 2009 г., С 523/07) Съдът за първи път тълкува понятието за обичайно пребиваване на детето като критерий за компетентността на съдилищата на държавите членки по делата за родителски права. Тъй като Регламент № 2201/2003 не съдържа изрично препращане към правото на държавите членки с оглед на определяне на смисъла и обхвата на понятието за обичайно пребиваване, Съдът постановява, че става дума за самостоятелно понятие. Предвид контекста и целта на този регламент обичайното пребиваване съответства на мястото, което изразява определена интеграция на детето в дадена социална и семейна среда. Трябва по-специално да се вземат предвид продължителността, редовността, условията и причините за престоя на територията на държава членка, както и за преместването на семейството в тази държава, гражданството на детето, мястото и условията за обучение в училище, лингвистичните познания, както и семейните и социални отношения, поддържани от детето в посочената държава. След това Съдът подчертава, че националната юрисдикция следва да определи обичайното пребиваване на детето, като държи сметка за съвкупността от фактическите обстоятелства, специфични за всеки конкретен случай. Освен това Съдът уточнява режима на охранителните или спешни мерки по смисъла на член 20 от Регламент № 2201/2003. Решение за налагането на тези мерки може да се вземе от национална юрисдикция, ако са спешни, трябва да бъдат постановени по отношение на лица, които се намират в съответната държава членка и да имат временен характер. Налагането на посочените мерки, приети с оглед на запазването на най-добрия интерес на детето, както и задължителният им характер, се определят в съответствие с националното право. След налагането на охранителната мярка националната юрисдикция не е длъжна да препраща делото на компетентната юрисдикция на друга държава членка. Същевременно, ако го изисква защитата на най-добрия интерес на детето, националната юрисдикция, която е установила своята липса на компетентност, трябва да съобщи за това на компетентната юрисдикция на друга държава членка.

Връчването на документи, съдържащи нотариално удостоверяване, съставени извън съдебно производство, е предмет на Решение от 25 юни 2009 г. по дело *Roda Golf & Beach Resort* (С-14/08). В него Съдът приема, че понятието „извънсъдебен документ“ по смисъла на член 16

от Регламент № 1348/2000 за връчване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела в държавите членки⁴⁶ е понятие от общностното право. В действителност целта на Договора от Амстердам да се създаде пространство на свобода, сигурност и правосъдие и пренасянето от Договора за ЕС в Договора за ЕО на режима за приемане на мерки в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение свидетелстват за волята на държавите членки да закрепят такива мерки в правния ред на Общността и да заложат принципа за тяхното самостоятелно тълкуване. Съдът приема, че връчването извън съдебно производство на документ, съдържащ нотариално удостоверение, попада в приложното поле на Регламент № 1348/2000. Всъщност, като се има предвид, че вътрешнообщностната система за връчване има за крайна цел правилното функциониране на вътрешния пазар, съдебното сътрудничество по член 65 ЕО и по Регламент № 1348/2000 не следва да бъде ограничено само до съдебните производства. Това сътрудничество може да се прояви и извън него, доколкото има трансгранично значение и е необходимо за правилното функциониране на вътрешния пазар. Съдът уточнява, че това широко разбиране на понятието за извънсъдебен документ не създава опасност от прекомерни затруднения по отношение на ресурсите на националните юрисдикции, при положение че, от една страна, държавите членки могат да определят като предаващи или получаващи органи при връчването на съдебни и извънсъдебни документи органи, различни от националните юрисдикции, и от друга страна, държавите членки могат да предвидят връчване пряко по пощата на лица, които пребивават в друга държава членка.

Полицейско и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси

По дело *Wolzenburg* (Решение от 6 октомври 2009 г., С-123/08) към Съда е отправен въпрос относно съвместимостта с правото на Съюза на национална правна уредба, която предвижда диференцирано третиране на местни граждани и граждани на други държави членки във връзка с отказа да се изпълни европейска заповед за арест. Всъщност, за разлика от предвиденото за местните граждани, нидерландското законодателство за прилагане на Рамково решение 2002/584/ПВР относно европейската заповед за арест⁴⁷ предвижда изключение от това изпълнение за гражданите от други държави членки само при условие да са пребивавали законно в Нидерландия в продължение на непрекъснат период от пет години и да притежават безсрочно разрешение за пребиваване. Най-напред Съдът установява, че член 12, първа алинея ЕО е приложим, тъй като при прилагането на приети на основание Договора за ЕС рамкови решения държавите членки не могат да накърняват общностното право, и в частност разпоредбите на Договора за ЕО, свързани с признатата на всеки гражданин на Съюза свобода да се придвижва и пребивава свободно на територията на държавите членки. По-нататък Съдът посочва, че член 4, точка 6 от Рамковото решение трябва да се тълкува в смисъл, че когато става дума за гражданин на Съюза, изпълняващата заповедта държава членка не може да обвързва прилагането на възможността да се откаже изпълнението на споменатата заповед не само с условие за продължителност на пребиваването, но и с допълнителни административни изисквания, например с изискване за притежаване на безсрочно разрешение за пребиваване. Накрая, Съдът стига до извода, че принципът на недопускане на дискриминация, предвиден в член 12 ЕО, допуска правна уредба на изпълняващата държава членка, съгласно която компетентният съдебен орган на тази държава отказва изпълнението

⁴⁶ Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета от 29 май 2000 година (ОВ L 160, стр. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 1, стр. 161).

⁴⁷ Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3).

на европейска заповед за арест, издадена срещу гражданин на същата държава, за целите на изпълнението на наказание лишаване от свобода, докато в случаите с граждани на други държави членки, които имат право на пребиваване като граждани на Съюза, този отказ е обвързан с условието да са пребивавали законно на територията на споменатата изпълняваща държава членка в продължение на непрекъснат срок от пет години. Съдът обосновава това разрешение, като отбелязва, че това условие, от една страна, има за цел да се осигури, че гражданин на друга държава членка е достатъчно интегриран в изпълняващата държава членка, и от друга страна, не надхвърля необходимото за постигането на тази цел.